

СТЕПАН ПАНЧИШИН

ЕКОНОМІКА

10-11 клас

Тестові завдання

ЗМІСТ

Вступ	2
Тема 1. Економіка як наука	3
Тема 2. Економічні потреби і виробничі ресурси	7
Тема 3. Форма виробництва	11
Тема 4. Економічні системи	15
Тема 5. Ринкова економіка	19
Тема 6. Ринковий механізм	23
Тема 7. Економічна роль держави	28
Тема 8. Економіка підприємства	32
Тема 9. Домогосподарство. Доходи в ринковій економіці	37
Тема 10. Національні рахунки	42
Тема 11. Сукупний попит і сукупна пропозиція	47
Тема 12. Споживання й економічне зростання	51
Тема 13. Макроекономічна нестабільність	56
Тема 14. Макроекономічна політика	61
Тема 15. Світова економіка	65
Програма предмету "Економіка"	71
Рекомендована література	74

ВСТУП

Пропоновані завдання є додатком до навчального посібника «Економіка. 10-11 клас» (Київ, Либідь, 1999, 2002, 2005). Мета цього видання – допомогти учням, які вивчають економіку у середній школі, перевірити свої знання з цього предмета і набути певні навички у розв’язуванні економічних тестів і задач, що стимулюють їхню пізнавальну діяльність. Водночас воно допоможе вчителям виявити рівень економічних знань учнів, їхню схильність до економічного і перспективного мислення, обізнаність із проблемами вітчизняної економіки та наявність у молоді рис, важливих для формування активних учасників ринкових відносин.

Збірник містить 15 тем, кожна з яких подає три або чотири типи завдань. Перший тип – „Вплишіть номер визначення кожного терміна” – спрямований на перевірку знань основних категорій і понять економічної науки. Другий тип завдань – „Чи правильні такі твердження?” – передбачає короткі ствердні або заперечувальні відповіді. Вміння вибрати правильний варіант із запропонованих відповідей (третій тип завдань) відображає розуміння учнем причин виникнення, суті та наслідків того чи іншого економічного явища або процесу. Роздумуючи над цими тестами, учні зможуть самі оцінити рівень власної підготовки і поповнити свої знання, ще раз перечитуючи окремі сторінки підручника. Четвертий тип завдань – це задачі, для розв’язання яких необхідні вміння засосувати теоретичні знання, а також належний розвиток аналітичних здібностей.

Збірник завершує підготовлена автором програма предмета „Економіка” для учнів 10-11 класів.

ТЕМА 1. ЕКОНОМІКА ЯК НАУКА

I. Виберіть визначення для кожного терміна

дедукція
 індукція
 екзогенна змінна
 гіпотеза
 економічна модель
 ендогенна змінна
 економічний аналіз
 нормативна економічна наука
 позитивна економічна наука
 макроекономіка
 мікроекономіка
 поділ праці
 національна економіка
 раціональні сподівання
 меркантилізм
 адаптивні сподівання
 фізіократизм
 економічний закон
 наукове абстрагування
 агрегування

Визначення

1. Попередньо сформульована неперевірена теорія.
2. Хід міркування від узагальнень до фактів.
3. Частина економічної теорії, що досліджує національну економіку як ціле.
4. Спрощене відображення економічної системи або її окремих елементів.
5. Хід міркування від фактів до узагальнень.
6. Частина економічної теорії, що вивчає окремі елементи національної економіки.
7. Спеціалізація людей на виготовленні певних видів продукції або виконанні окремих операцій.
8. Пізнання зв'язків в економіці, виведення законів і теорій.
9. Ціннісні міркування людей стосовно того, якою повинна бути національна економіка або який конкретний політичний захід треба рекомендувати для вирішення тієї чи іншої економічної проблеми.
10. Наукові уявлення про національну економіку, тобто дослідження її фактичного стану і намагання спрогнозувати її динаміку.
11. Сукупність домогосподарств, підприємств, відповідних державних інституцій і установ, інфраструктури та різних активів у межах певного природного середовища й державної території.
12. Сталий причинно-наслідковий зв'язок між економічними явищами.
13. Уявлення про те, що джерелом багатства нації є землеробство.
14. Відокремлення випадкових, швидкоплинних чи другорядних ознак від усталених і типових.
15. Уявлення про те, джерелом багатства нації є золото і срібло, які вона отримує на зовнішньому ринку від реалізації надлишку продуктів.
16. Поєднання окремих економічних одиниць або даних в одну одиницю або кілька одиниць.
17. Змінна, значення якої отримують унаслідок розв'язування моделі.
18. Змінна, яка є заздалегідь заданою для певної моделі.
19. Підхід, згідно з яким люди оптимально використовують усю наявну інформацію, у тому числі інформацію про поточні і майбутні заходи політики для передбачення майбутнього.
20. Підхід, згідно з яким люди формують свої прогнози щодо поведінки певної економічної змінної на підставі її поведінки у недалекому минулому.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. Економічна політика, яка успішно спрацьовує в одних умовах, може бути помилковою в інших.
2. Якщо уряд перерозподіляє доходи через податки, щоб вирівняти рівень життя громадян, то національна економіка функціонує ефективніше.
3. Економічні моделі повинні точно без спрощень відображати реальність, бо інакше вони нічого не варті.
4. Макроекономіка досліджує те, як домогосподарства і фірми ухвалюють рішення і як вони взаємодіють на конкретних ринках.
5. Нормативні твердження економічної науки можна спростувати за допомогою логічних доказів.
6. Закони й теорії економічної науки – це змістовні твердження, виведені з фактів.
7. Економічна наука користується тими самими методами пізнання, що й природничі науки.
8. Мікроекономіка – це галузь економічної науки, яка вивчає ефективність функціонування національної економіки як єдиного цілого.
9. Моделі полегшують сприйняття економічної дійсності, бо спрощують її.
10. Вибір є раціональним, якщо граничні вигоди перевищують граничні витрати.
11. Основоположником школи фізіократів був Франсуа Кене.
12. Концепція “невидимої руки” Сміта описує, як приватна фірма залазить у кишеню споживача.
13. Позитивна економічна наука вивчає позитивні тенденції в економічному розвитку.
14. Прихильники вчення К. Маркса вважають конкурентну ринкову економіку нестабільною, втіленням хаосу й несправедливості.
15. У 1936 р. вийшла книга Дж. М. Кейнса “Дослідження про природу і причини багатства народів”.
16. Помилка “post hoc” виникає тоді, коли те, що є правильним для частини, вважають безумовно правильним і для цілого.
17. Томас Мальтус першим в економічній науці простежував співвідношення темпів зростання національного виробництва й темпів зростання населення.
18. Концепції меркантилістів зародилися у період Промислової революції.
19. М. І. Туган-Барановський набув світового визнання за дослідження ринку й економічних коливань та розроблення концепції економічної кон’юнктури.
20. Економічні цілі суспільства завжди доповнюють одна одну і не суперечать одна одній.

III. Дайте правильні відповіді

1. Що вивчає мікроекономіка:
 - а) виробництво в масштабі всієї економіки;
 - б) кількість зайнятих у національній економіці;
 - в) загальний рівень цін;
 - г) виробництво цукру і динаміку його ціни;
 - д) рівень безробіття у національній економіці.
2. Позитивна економічна наука вивчає:
 - а) “що є”;
 - б) що повинно бути;
 - в) позитивні тенденції в економічному розвитку;
 - г) негативні тенденції в економічному розвитку;
 - д) оцінні міркування.
3. Використання припущень в економічному аналізі:
 - а) змінює внутрішню логіку теорії або моделі;
 - б) полегшує вирішення проблем;
 - в) збільшує кількість запитань, які потрібно проаналізувати;
 - г) робить модель реалістичною;
 - д) усі твердження неправильні.
4. Яке положення не стосується визначення предмета аналітичної економії:
 - а) ефективне використання ресурсів;
 - б) необмежені людські потреби;
 - в) матеріальні і духовні потреби;
 - г) необмежені виробничі ресурси;
 - д) обмеженість благ.

5. Якщо фірми збільшили закупівлі енергетичного устаткування і після цього ціни на нього знизилися, то висновок про те, що перше є причиною другого, приклад:
- а) логічної помилки “*post hoc*”;
 - б) помилки композиції;
 - в) нечіткої термінології;
 - г) неправильного використання визначень;
 - д) усі твердження неправильні.
6. Що не є ресурсом:
- а) земля;
 - б) праця;
 - в) капітал;
 - г) гроші;
 - д) підприємницький хист.
7. Яке положення стосується мікроекономіки:
- а) вплив грошей на інфляцію;
 - б) вплив науково-технічного прогресу на економічне зростання;
 - в) вплив дефіциту державного бюджету на заощадження;
 - г) вплив ціни нафти на виробництво автомобілів;
 - д) жодне.
8. Яке із тверджень є нормативним:
- а) з підвищенням заробітної плати люди працюють енергійніше;
 - б) додаткова емісія грошей спричиняє інфляцію;
 - в) дефіцит державного бюджету збільшує державний борг;
 - г) рівень безробіття треба знизити;
 - д) збільшення використовуваного доходу розширює видатки на споживання.
9. Яке твердження не стосується економічних законів:
- а) економічні закони належать до законів суспільних ;
 - б) економічні закони історичні;
 - в) економічні закони за останні кілька сотень років змінювалися досить суттєво;
 - г) економічні закони діють через людей, які мають певну мету і певні матеріальні інтереси;
 - д) економічні закони вічні.
10. Виберіть найповніше визначення предмета економічної теорії:
- а) вивчає діяльність, яка охоплює виробництво й обмін товарами;
 - б) вивчає загальний рівень виробництва, зайнятості, цін, доходу та інші сукупні величини;
 - в) вивчає як суспільство, використовуючи обмежені ресурси, забезпечує найповніше задоволення потреб;
 - г) вивчає окремі елементи економіки (поведінку фірм, ринки окремих товарів тощо);
 - д) вивчає функціонування банківської системи, гроші і капітал.
11. Термін “економікс” (*economics*) набув загального визнання після того, як його вперше використав у назві праці:
- а) Карл Маркс;
 - б) Поль Семюелсон;
 - в) Джон Мейнард Кейнс;
 - г) Альфред Маршал;
 - д) Франсуа Кене.
12. Макроекономіка є частиною економічної теорії, яка вивчає:
- а) глобальні тенденції економічного розвитку людства;
 - б) національну економіку як ціле;
 - в) роль держави в господарському житті;
 - г) виробничі відносини людей;
 - д) поведінку економічних суб’єктів на ринках ресурсів.
13. Термін “політична економія” вперше було використано у році:

- а) 1615 ;
- б) 1776 ;
- в) 1867 ;
- г) 1890 ;
- д) 1936 .

14. Яка економічна мета суспільства має точну кількісну міру:

- а) економічна захищеність;
- б) економічна свобода;
- в) справедливий розподіл доходів;
- г) економічне зростання;
- д) жодна.

15. Якої економічної мети прагне суспільство, якщо воно намагається мінімізувати витрати і максимізувати віддачу від обмежених виробничих ресурсів?

- а) підтримання економічного зростання;
- б) досягнення повної зайнятості;
- в) досягнення економічної ефективності;
- г) забезпечення справедливого розподілу доходів;
- д) підтримання стабільного рівня цін.

16. Якщо економічні узагальнення ґрунтуються на фактах, то такий метод дослідження є:

- а) описовим;
- б) дедуктивним;
- в) індуктивним;
- г) гіпотетичним;
- д) інтуїтивним.

17. Роки життя якого з видатних економістів зазначено неправильно:

- а) Адам Сміт (1723-1780);
- б) Карл Маркс (1818-1883);
- в) Джон Мейнард Кейнс (1883- 1946);
- г) Михайло Туган-Барановський (1865-1919);
- д) Альфред Маршал (1842-1924).

18. Кому з видатних економістів минулого належить вислів: “Праця – батько багатства, а земля – його мати”?

- а) В. Петті;
- б) К. Марксу;
- в) М. Туган-Барановському;
- г) Т. Мальтусу;
- д) А. Маршалу.

19. Кого з економістів можна зачислити до найвідоміших представників монетаристської школи?

- а) Д. Гелбрейт;
- б) П. Семюелсон;
- в) Д. М. Кейнс;
- г) М. Фрідман;
- д) Р. Лукас.

20. Кого найчастіше називають батьком економічної науки?

- а) Арістотеля;
- б) А. Сміта;
- в) Д. Рікардо;
- г) Ф. Кене;
- д) А. Маршала.

21. Представниками класичної політекономії є:

- а) А. Сміт, Д. Рікардо, Д. Міль;
- б) А. Монкреть'єн, Т. Ман;

- в) Арістотель, Платон;
- г) Д. Кейнс, П. Семюелсон;
- д) М. Фрідман, Р. Лукас.

22. Економічна політика – це:

- а) заходи, спрямовані на вирішення економічних проблем;
- б) конкуренція різних економічних ідей;
- в) здатність керувати економічним процесом;
- г) здатність ухвалювати ефективні господарські рішення;
- д) сукупність правил поведінки економічних суб'єктів.

23. Економічні закони відрізняються від законів природи тим, що:

- а) вони об'єктивні;
- б) вони суб'єктивні;
- в) вони діють тільки в людському суспільстві;
- г) вони не можуть мати формалізованого вираження.

24. Яке визначення точніше передає суть індуктивного методу дослідження:

- а) це формулювання гіпотез і подальша їхня перевірка на фактах;
- б) це попереднє формулювання економічних законів та їхня подальша перевірка на фактах;
- в) це рух від фактів до загальних висновків;
- г) це вимушене спрощення аналізованого об'єкта для глибшого вивчення його окремих сторін;
- д) це проведення лабораторного експерименту, на підставі якого формулюють певну залежність між економічними явищами.

ТЕМА 2. ЕКОНОМІЧНІ ПОТРЕБИ І ВИРОБНИЧІ РЕСУРСИ

І. Виберіть визначення для кожного терміна

підприємницький хист
 потреба
 потокові показники
 економічні ресурси
 запасові показники
 капітал
 праця
 ефективність
 повна зайнятість
 кейнсіанство
 економічне зростання
 розподільна ефективність
 виробнича ефективність
 лібералізм
 альтернативна вартість
 марксизм
 споживчі блага
 обмеженість
 економічні інтереси
 крива виробничих можливостей

Визначення

1. Все те, що використовують для виробництва життєвих благ.
2. Використання фізичних і розумових здібностей людини для виробництва товарів і послуг.
3. Усвідомлення потреб, для задоволення яких люди вибирають певну економічну поведінку.
4. Незбалансованість між відносно необмеженими потребами й відносно обмеженими джерелами, що забезпечують задоволення цих потреб.
5. Відчуття нестачі чогось, що необхідне для підтримання життєдіяльності й розвитку організму людської особистості.
6. Використання усіх наявних для виробництва ресурсів.

7. Залучення ресурсів до виробництва саме тих товарів і послуг, які найбажаніші і найпотрібніші для суспільства.
8. Виробництво товарів і послуг із найнижчими витратами.
9. Товари і послуги, які безпосередньо задовольняють потреби людини.
10. Кількість іншого продукту, від якого потрібно відмовитися, щоб виробити одиницю певного продукту.
11. Зв'язок між кількістю ресурсів, витрачених у процесі виробництва, і кількістю товарів та послуг, отриманих унаслідок використання цих ресурсів.
12. Філософія економіки, яка особливо виокремлює важливість особистої свободи в економічних і політичних справах.
13. Один із провідних напрямів економічної теорії у ХХ ст., центральним у якому є положення про те, що ринкова економіка не може автоматично досягти рівноваги за повної зайнятості.
14. Один із напрямів економічної теорії ХІХ ст., який передбачав, що ринкова економіка неминуче загине внаслідок загострення своїх внутрішніх суперечностей.
15. Здатність людини організовувати ефективне поєднання інших ресурсів для виробництва продукту.
16. Графічне зображення різних комбінацій двох продуктів, які може виробляти національна економіка за повної зайнятості й повного обсягу виробництва з незмінної кількості ресурсів та з незмінною технологією.
17. Створені людиною ресурси, які використовують для виробництва товарів і послуг.
18. Збільшення реального обсягу продукції (або його збільшення на душу населення).
19. Показники, що вимірюють кількість чого-небудь у певний момент часу.
20. Показники, що вимірюють кількість чого-небудь за одиницю часу, здебільшого за рік.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. Рідкісність ресурсів пояснюється безмежністю матеріальних потреб людей.
2. В ефективній економіці не діє закон спадної віддачі.
3. Економічне зростання означає, що кількість життєвих благ збільшується, а межа виробничих можливостей національної економіки переміщується вправо.
4. Крива виробничих можливостей зображає лише альтернативний вибір.
5. Економісти пропонують стимулювати зростання безробіття, щоб забезпечити резерви для майбутнього зростання виробництва.
6. Потреби людини в деякому конкретному товарі або послугі можна повністю задовольнити.
7. Якби людські потреби можна було повністю задовольняти, то економічних благ не було б.
8. Проблему рідкості ресурсів можна вирішити через обмеження потреб.
9. Споживчі блага не є ресурсами.
10. Праця є визначальним фактором виробництва.
11. Гроші не вважають економічним ресурсом.
12. У будь-який момент часу економіка за повної зайнятості і повного обсягу виробництва повинна жертвувати частиною одного продукту, щоб отримати більше іншого.
13. Проблему рідкості ресурсів можна вирішити, якщо всі країни стануть постіндустріальними суспільствами.
14. У типовій ринковій економіці частка вироблених упродовж року капітальних благ становить дві третини виробленого національного продукту.
15. Альтернативна вартість – це найцінніша після обраної альтернатива, від якої відмовилися.
16. Вибір суспільством структури поточного виробництва є визначником майбутнього положення кривої виробничих можливостей.
17. Коли люди ухвалюють економічні рішення, то вони стикаються з альтернативною вартістю.
18. Нові технології стали головним джерелом економічного зростання у країнах, що розвиваються.
19. Коли економісти говорять про “капітал”, вони мають на увазі кількість грошей, потрібну для започаткування бізнесу.
20. Гроші є одним із головних видів економічних ресурсів.

III. Дайте правильні відповіді

1. Які потреби є в основі піраміди Маслоу?
 - а) у самореалізації;
 - б) фізіологічні;
 - в) намагання уникнути ризику;
 - г) у визнанні;
 - д) жодні.

2. Проблеми “що, як і для кого виробляти” стосуються:
 - а) тільки тоталітарних систем, де панує централізоване директивне планування;
 - б) тільки ринкової економіки;
 - в) тільки економіки країн, які економічно відстали;
 - г) економіки будь-якого суспільства незалежно від його соціально-економічної і політичної організації;
 - д) пунктів а і в.

3. Альтернативна вартість будівництва нової школи – це:
 - а) витрати на наймання вчителів для нової школи;
 - б) вартість будівництва школи в майбутньому;
 - в) інші товари і послуги, від яких відмовилися задля будівництва нової школи;
 - г) витрати на утримання нової школи;
 - д) усі відповіді неправильні.

4. Форма кривої виробничих можливостей зумовлена:
 - а) законом зростання альтернативної вартості;
 - б) законом попиту;
 - в) законом пропозиції;
 - г) законом зростання потреб людей;
 - д) усі відповіді неправильні.

5. Якщо в національній економіці обсяг виробничих ресурсів збільшився, то:
 - а) економіка здатна виробляти більше товарів і послуг;
 - б) буде вироблено більше товарів і послуг;
 - в) підвищився життєвий рівень населення;
 - г) усі перелічені відповіді правильні;
 - д) усі відповіді неправильні.

6. Ефективна національна економіка передбачає:
 - а) повне залучення ресурсів;
 - б) повний обсяг виробництва;
 - в) виготовлення кожного продукту з найнижчими витратами виробництва;
 - г) виробництво найбажанішої для суспільства продукції;
 - д) усе перелічене.

7. Економічні ресурси містять такі складові:
 - а) земля, капітал, гроші, праця;
 - б) капітал, праця, земля, підприємницький хист;
 - в) гроші, капітал, споживчі блага, земля;
 - г) праця, капітал, земля, споживчі блага;
 - д) усі відповіді неправильні.

8. Проблему рідкості можна вирішити, якщо:
 - а) люди відмовляться від конкуренції на користь співробітництва;
 - б) зростуть темпи науково-технічного прогресу;
 - в) будуть виявлені нові джерела енергії;
 - г) правильні відповіді є в пунктах б і в;
 - д) усі відповіді неправильні.

9. Межа виробничих можливостей відображає:
 - а) альтернативні комбінації двох продуктів, які національна економіка може виготовити з наявної кількості ресурсів;
 - б) точні кількості двох продуктів, які національна економіка виготовить у конкретному році;
 - в) найліпшу із можливих комбінацій виробництва двох продуктів;
 - г) точки, у яких починає діяти закон зростання альтернативної вартості;
 - д) усі твердження неправильні.

10. Інтенсивний тип економічного зростання – це:
 - а) зростання обсягів національного продукту високими темпами;
 - б) збільшення виробництва товарів і послуг завдяки підвищенню ефективності використання ресурсів;

- в) нарощування виробництва товарів і послуг шляхом збільшення кількості факторів;
- г) освоєння нових видів продукції;
- д) усі відповіді неправильні.

11. Що не належить до чинників економічного зростання інтенсивного типу:

- а) підвищення кваліфікації працівників;
- б) застосування продуктивніших машин і механізмів;
- в) удосконалення організації виробництва;
- г) збільшення кількості працівників;
- д) поліпшення використання фізичного капіталу.

12. Що не належить до чинників економічного зростання екстенсивного типу:

- а) збільшення кількості працівників;
- б) зростання обсягу інвестицій;
- в) розширення сільськогосподарських угідь;
- г) підвищення кваліфікації працівників;
- д) збільшення енергетичного потенціалу економіки.

13. Яка із перелічених ознак не притаманна ресурсам:

- а) обмеженість;
- б) різноманітність;
- в) корисність;
- г) безмежність;
- д) усі ознаки властиві ресурсам.

14. Яка група економічних інтересів має перевагу над іншими:

- а) особисті економічні інтереси, бо вони пов'язані з потребами індивіда, його трудовою діяльністю;
- б) національні економічні інтереси, бо це інтереси усіх резидентів країни загалом;
- в) інтереси підприємців, бо вони організовують виробництво товарів і послуг;
- г) інтереси споживачів, бо вони окреслюють орієнтири для виробників;
- д) усі твердження неправильні.

15. Які із потреб не належать до матеріальних:

- а) ремонт автомобіля;
- б) відвідання концерту у філармонії;
- в) житло;
- г) потреби фірми у автотранспорті.

IV. Задачі

1. Виробничі можливості випуску тракторів і танків такі:

Продукт	Виробничі альтернативи				
	<i>A</i>	<i>B</i>	<i>C</i>	<i>D</i>	<i>E</i>
Трактори, од.	20	27	21	12	0
Танки, од.	0	2	4	6	8

Якщо національна економіка перебуває у точці *C*, то якою буде вартість виробництва одного додаткового танка та одного додаткового трактора?

2. Унаслідок застосування нового устаткування кількість працівників, зайнята виготовленням конкретного продукту, зменшилась удвічі, а продуктивність праці зросла утричі. Як змінився фізичний обсяг продукції?

3. Ділова фірма максимізує свій прибуток, якщо вона виробляє продукту *A* на 1000 грн. у день. Кожна із трьох наведених у таблиці технологій дає змогу виготовляти бажаний обсяг продукції.

Ресурси	Ціна на одиницю ресурсу, грн.	Технологія 1	Технологія 2	Технологія 3
Праця	3	5	2	3
Земля	4	2	4	2
Капітал	2	2	4	5

Підприємницький хист	2	4	2	4
----------------------	---	---	---	---

Яку технологію обере фірма у разі заданих цін на ресурси?

4. Жителі Богатії виготовляють лише два блага: трактори і хліб. Можливі варіанти виробництва кожного з благ наведено у таблиці.

Вид блага	A	B	C	D	E
Трактори, тис.од.	0	3	6	9	12
Хліб, тис. т	10	9	7	4	0

А. Визначте альтернативну вартість кожної наступної одиниці кожного блага. Заповніть таблицю:

Альтернативна вартість	A – B	B – C	C – D	D – E
Трактори				
Хліб				

Б. Визначте альтернативну вартість кожної наступної одиниці кожного блага за умови, що нові технології підвищили продуктивність праці у виробництві сільськогосподарських машин удвічі, а несприятливі погодні умови знизили врожай зернових на 50%, отже, виробництво хліба також зменшилось на 50%.

5. Жителі Богатії виробляють лише два продукти – літаки і хліб. Дані про обсяги виробництва наведено у таблиці.

Вид продукту	A	B	C
Літаки, шт.	0	5	10
Хліб, тис. т	12	8	0

Визначте, чи відбудуватиметься економічне зростання, якщо продуктивність у літакобудуванні збільшиться удвічі, а погодні умови зменшать урожай, отже, і виробництво хліба, на 50%.

ТЕМА 3. ФОРМА ВИРОБНИЦТВА

І. Виберіть визначення для кожного терміна

золотий стандарт
 бартер
 натуральне господарство
 товарне виробництво
 поділ праці
 товарні гроші
 продукт
 товар
 міра вартості
 золото-паперовий стандарт
 споживна вартість
 засіб обміну
 гроші
 монометалізм
 демонетизація золота
 ціна
 абсолютна ціна
 відносна ціна
 грошова система
 грошовий обіг

Визначення

1. Спеціалізація людей на виготовленні певних видів продукції або виконанні окремих операцій.
2. Продукт праці, виготовлений для обміну.
3. Результат виробництва.
4. Форма виробництва, в якій традиції і звичаї визначають реальне використання обмежених ресурсів.
5. Спосіб організації грошового обігу, закріплений законом.
6. Кількість грошей (або інших товарів і послуг), яку платять або отримують за товар або послугу.
7. Ціна товару, що виражена в певній кількості іншого товару.
8. Ціна товару, що виражена у грошах.
9. Здатність товару задовольняти певну потребу людини.
10. Будь-який предмет, який звичайно приймають продавці за свої товари і послуги.
11. Форма виробництва, в якій обмежені ресурси використовують для виготовлення продуктів для обміну на ринку.
12. Припинення виконання золотом функцій грошей.
13. Обмін продукту безпосередньо на інший продукт.
14. Гроші, які мають внутрішню вартість.
15. Функція грошей, у якій вони є посередниками між продавцем і покупцем.
16. Функція грошей, за допомогою якої визначають ціни всіх інших благ.
17. Рух грошей між економічними суб'єктами.
18. Грошова система, у якій за золотом і сріблом законодавчо закріплена роль грошей.
19. Грошова система, основу якої становить лише один метал.
20. Золотий монометалізм в урізаній формі після Другої світової війни.
21. Грошова система, яка передбачає наявність в обігу золотих монет.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. Емісія паперових грошей сьогодні пов'язана із золотим запасом країни.
2. Обопільний збіг бажань на ринку означає, що дві особи бажають купити один і той самий товар або послугу.
3. Натуральне господарство передбачає суспільний поділ праці.
4. У вітчизняній економіці нині діє потужна тенденція до розширення масштабів товарної форми виробництва.
5. Ціни на виробничі ресурси визначають спосіб виготовлення життєвих благ.
6. Суспільний поділ праці спричиняє обмін виробниками продуктів своєї праці.
7. Характер розподілу життєвих благ не впливає на економічний розвиток суспільства.
8. Позаекономічні блага мають споживну вартість.
9. У ході історичного розвитку дедалі більшого значення у житті людини набувають позаекономічні блага.
10. К. Маркс твердив, що в основі ціни лежить гранична корисність благ.
11. Монета – це зливоч металу визначеної форми, ваги і проби.
12. В Україні-Русі перші монети викарбувано наприкінці X ст. за князя Володимира Великого.
13. Сучасну грошову систему характеризує хронічне знецінення грошей.
14. Покупці купують більше тих благ, відносні ціни яких зросли.
15. Рівноважна ціна усуває надлишки і нестачі, тобто “очищає” ринок.
16. Різні показники загальної кількості грошей у національній економіці називають грошовими агрегатами.
17. Середньовічне цехове ремесло передбачало гостру змагальність виробників.
18. Споживна вартість товару – це його здатність обмінюватись на інші товари.
19. Товарні гроші не мають внутрішньої вартості.
20. Адміністративні ціни добре виконують рівноважну функцію.

III. Дайте правильні відповіді

1. Яке із тверджень не характеризує натуральне господарство:
 - а) все, що потрібно людині для життя, вона виробляє сама;
 - б) виникає тісна залежність виробників один від одного;
 - в) унаслідок відсутності поділу продуктивність праці низька;
 - г) застосовують традиційні методи виробництва, техніку та технології;
 - д) виготовлені блага розподіляють відповідно до давно визначених традицій.

2. Яке з тверджень не є ознакою товарного виробництва:
 - а) поділ праці;
 - б) виготовлення продуктів для споживання самим виробником;
 - в) задоволення потреб людей через обмін продуктів своєї праці;
 - г) передбачає виготовлення продуктів, яких потребують споживачі;
 - д) економічне відокремлення виробників.

3. Яку країну вважають батьківщиною паперових грошей:
 - а) Англія;
 - б) Греція;
 - в) Китай;
 - г) Індія;
 - д) Італія.

4. Яке з понять характеризує зміну купівельної спроможності грошей:
 - а) аверс;
 - б) реверс;
 - в) дефляція;
 - г) нуліфікація;
 - д) бартер.

5. Коли в більшості європейських країн були введені паперові гроші:
 - а) X–XIV ст.;
 - б) XV ст.;
 - в) XVI ст.;
 - г) XVII ст.;
 - д) XVIII ст.

6. Який із напрямів економічної науки вважав, що багатство нації визначене кількістю нагромадженого золота і срібла:
 - а) монетаризм;
 - б) меркантилізм;
 - в) фізіократизм;
 - г) класична школа;
 - д) кейнсіанство.

7. Від чого прямо не залежить купівельна спроможність грошей:
 - а) інфляція;
 - б) дефляція;
 - в) кількість грошей в обігу;
 - г) кількість банків у країні.

8. У який період золоті монети вилучені з грошового обігу:
 - а) 10-20-ті роки XX ст.;
 - б) 20-30-ті роки XX ст.;
 - в) 40-50-ті роки XX ст.;
 - г) друга половина XX ст.;
 - д) друга половина XIX ст.

9. Що є передумовою виникнення товарної форми виробництва:
 - а) суспільний поділ праці;
 - б) концентрація виробництва на великих підприємствах;
 - в) наявність розгалуженої грошової системи;
 - г) наявність розвинутої системи машин.

10. Яке твердження неправильне:
 - а) адміністративні ціни добре виконують нормувальну функцію;
 - б) адміністративні ціни не відображають реальних витрат на виробництво продукту;
 - в) ринкова ціна залежить від попиту і пропозиції;

г) відносні ціни дають змогу фірмам вирішувати, яку комбінацію ресурсів найвигідніше застосовувати для виробництва певних товарів і послуг.

11. Функція грошей як міри вартості полягає у тому, що:

- а) гроші є посередником між продавцем і покупцем;
- б) за допомогою грошей визначають ціни всіх інших товарів;
- в) за допомогою грошей вимірюють розмір нагромадженого багатства;
- г) гроші є знаряддям погашення боргів;
- д) усі відповіді неправильні.

12. Що не характеризує суті грошей:

- а) сукупність активів, які використовують для виконання ділових операцій;
- б) посередник в обміні товарів і послуг;
- в) вимірник цін усіх інших товарів;
- г) одна із форм нагромадження багатства;
- д) один із видів виробничих ресурсів.

13. Яке твердження неправильне:

- а) паперові гроші мають внутрішню вартість;
- б) сучасні паперові гроші мають здебільшого кілька ступенів захисту;
- в) кількість паперових грошей обмежена, що забезпечує їм купівельну спроможність;
- г) уперше паперові гроші були випущені в Китаї;
- д) паперові гроші є декретними грошми, оскільки уряд визначає їх як гроші за допомогою закону, або декрету.

14. Демонетизація золота означає, що:

- а) держава розпродує своє монетарне золото;
- б) припиняється тезаврація золота приватними особами;
- в) золото перестало виконувати функції грошей;
- г) припиняють карбування монет із золота;
- д) усі відповіді неправильні.

15. Сучасні грошові системи не характеризує така ознака:

- а) їх основою є паперові гроші;
- б) хронічне знецінення грошей;
- в) визначення золотого вмісту грошової одиниці;
- г) широкий розвиток безготівкового обігу і скорочення обігу готівки.

16. Що є найдефіцитнішим у натуральному господарстві:

- а) природні ресурси;
- б) трудові ресурси;
- в) життєві блага;
- г) гроші;
- д) час.

17. Яке твердження неправильне:

- а) ринкова економіка і капіталізм є синонімічними поняттями;
- б) товарне виробництво не можливе без обміну;
- в) економісти вимірюють кількість грошей у національній економіці за допомогою грошових агрегатів;
- г) банкнота є різновидом товарних грошей;
- д) усі твердження правильні.

18. Яке твердження неправильне:

- а) грошову одиницю Голландії називають гульден;
- б) грошову одиницю Італії називають ліра;
- в) грошову одиницю Іспанії називають песета;
- г) грошову одиницю Туреччини називають ліра;
- д) грошову одиницю Австрії називають марка.

19. Яке поняття означає повну заміну грошей у національній економіці:

- а) інфляція;
- б) ревалоризація;
- в) ревальвація;
- г) нуліфікація;
- д) девальвація.

20. Яке поняття означає підвищення центральним банком обмінного курсу національної валюти за системи фіксованих валютних курсів:

- а) деномінація;
- б) дефляція;
- в) дезінфляція;
- г) стагфляція;
- д) ревальвація.

ТЕМА 4. ЕКОНОМІЧНІ СИСТЕМИ

І. Виберіть визначення для кожного терміна

національна економіка
 ринок
 галузева структура економіки
 гроші
 економічна система
 користування
 система вільного підприємництва
 власність
 продуктивні сили
 виробничі відносини
 володіння
 розпорядження
 ринок товарів і послуг
 право власності в економіці
 ринок ресурсів
 конкуренція
 додаткова вартість
 лібералізація економіки
 адміністративно-командна система
 приватизація
 демонополізація
 перехідна економіка
 державний патерналізм

Визначення

1. Засоби виробництва і працівники, що володіють певним виробничим досвідом й приводять засоби виробництва в дію.
2. Взаємини і стосунки людей у процесі виробництва життєвих благ.
3. Сукупність домогосподарств, підприємств, відповідних державних інституцій і установ, інфраструктури та різних активів у межах певного природного середовища й державної території.
4. Необгрунтоване перебільшення ролі держави в перерозподілі доходів.
5. Надлишок над вартістю робочої сили, який створили наймані працівники.
6. Співвідношення між окремими галузями національної економіки.
7. Спосіб організації національної економіки.
8. Суперництво між виробниками за найвигідніші умови виробництва та збуту товарів і послуг, сфери прикладання капіталу, джерела сировини тощо.
9. Спосіб організації національної економіки, за якого всі питання господарського життя вирішують державні органи.
10. Передання або продаж на різних умовах державної або муніципальної власності приватним або колективним суб'єктам господарювання.
11. Право на контроль за використанням ресурсів і розподілом витрат і вигід, що супроводжують це використання.

12. Належність об'єкта власності певному суб'єктові необмежено в часі.
13. Використання у виробництві і споживанні корисних властивостей об'єкта власності, а також створення за його допомогою благ.
14. Ухвалення управлінських рішень із приводу функціонування і реалізації об'єкта власності, яке здійснює власник або уповноважені ним інші економічні суб'єкти.
15. Економічна система, яка ґрунтується на приватній власності, вільному ринку і невтручанні держави в господарське життя.
16. Сукупність прав окремої людини, групи людей, держави щодо володіння, розпорядження та використання конкретних благ.
17. Попередження, обмеження і припинення монополістичної діяльності.
18. Економічна система, у якій поєднано економічні відносини і механізми, притаманні як старій системі, яка відмирає, так і новій, яка формується.
19. Повне скасування або суттєве обмеження контролю держави у всіх або окремих сферах господарського життя.
20. Механізм, який зводить покупця і продавця.
21. Ринок, на якому домогосподарства продають діловим одиницям фактори виробництва, які їм належать.
22. Активи, що мають абсолютну ліквідність.
23. Ринок, на якому ділові одиниці продають, а домогосподарства купують життєві блага.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. Під “невидимою рукою” Сміт розумів вплив особливих інтересів на ухвалення урядом економічних рішень.
2. У схемі кругопотоку домогосподарства купують економічні ресурси.
3. Концентрація виробництва – це виникнення великих підприємств, на яких виготовляють значний відсоток продукції певної галузі.
4. Продуктивні сили виражають взаємодію людини з природою.
5. Під лібералізацією економіки розуміють розширення державного контролю в багатьох сферах життя суспільства.
6. Додана вартість – головний термін марксистської політичної економії.
7. Платежі фірм домогосподарствам за ресурси називають доходами.
8. Проблеми “що, як і для кого виробляти” у ринковій економіці вирішують за допомогою цінового механізму.
9. В адміністративно-командній економіці проблеми “що, як і для кого виробляти” вирішуються автоматично.
10. Суть конкуренції полягає у розпорошенні економічної влади всередині двох складових національної економіки – фірм і домогосподарств.
11. Адміністративно-командна економіка передбачає державну власність на всі матеріальні ресурси й централізоване директивне планування.
12. За сучасних умов у розвинутих країнах переважає державна власність.
13. Конкуренція передбачає наявність на ринку значної кількості незалежних продавців і покупців конкретного товару або ресурсу.
14. А. Сміт, використовуючи термін “невидима рука” мав на увазі, що держава керує економікою, а суспільство не усвідомлює цього.
15. В адміністративно-командній системі спонукальним мотивом діяльності підприємств є максимізація прибутку.
16. У ринковій економіці питання про те, які товари і послуги виробляти, зрештою вирішують споживачі.
17. Система вільного узгодженого підприємництва формується на базі групово-кооперативних цінностей та колегіального політичного правління.
18. Економічні системи країн Західної Європи є найчистішим різновидом вільного підприємництва.
19. Згідно з марксистським підходом цінності суспільства та наявні форми політичного правління визначають основні способи організації економіки.
20. Загальною тенденцією, яка простежується у всіх країнах з ринковою економікою, є зростання кількості власників.

III. Дайте правильні відповіді

1. Який спосіб закріплення прав власності за певними суб'єктами є головним у сучасних умовах:
 - а) звичаями і традиціями;
 - б) релігійними переконаннями;

- в) силою;
 - г) моральними переконаннями;
 - д) юридичними нормами.
2. У ринковій економіці проблему “для кого виробляти” вирішують:
- а) відповідно до потреб споживачів;
 - б) на засадах конкуренції, яка утримує ціни благ на рівні, доступному для споживачів;
 - в) за цінами на товари, які хочуть купити споживачі;
 - г) на підставі такого: виробники визначають ціну на ресурси, що становить дохід власників конкретних ресурсів, який можна використовувати для купівлі товарів і послуг;
 - д) усі відповіді неправильні.
3. Що є постійним дефіцитом у ринковій економіці:
- а) ресурси;
 - б) товари щоденного вжитку;
 - в) гроші;
 - г) інтелектуальні блага;
 - д) послуги.
4. Що є постійним дефіцитом у командній економіці:
- а) природні ресурси;
 - б) гроші;
 - в) товари і послуги;
 - г) інтелектуальні блага;
 - д) трудові ресурси.
5. За панівною формою власності прихильники марксистського підходу виділяють такі економічні системи, або способи виробництва:
- а) первіснообщинний, рабовласницький, феодальний, індустріальний, соціалістичний;
 - б) первіснообщинний, рабовласницький, доіндустріальний, індустріальний, постіндустріальний;
 - в) первіснообщинний, рабовласницький, феодальний, капіталістичний, постіндустріальний;
 - г) доіндустріальний, індустріальний, капіталістичний, соціалістичний, постіндустріальний;
 - д) первіснообщинний, рабовласницький, феодальний, капіталістичний, соціалістичний.
6. Вирішення проблеми “що виробляти” в ринковій економіці пов’язано з:
- а) вибором між виробництвом предметів першого вжитку і предметів розкоші;
 - б) вибором між виробництвом капітальних і споживчих благ;
 - в) державними планами, які доводять підприємствам до виконання;
 - г) розвитком ринків з досконалою конкуренцією;
 - д) поглибленням рівня спеціалізації економіки.
7. У ринковій економіці проблему “як виробляти” вирішують на підставі:
- а) широкого використання капітальних благ;
 - б) поглиблення поділу праці і спеціалізації;
 - в) дедалі ширшого застосування комп’ютерної техніки;
 - г) через прагнення виробників до отримання прибутку, а отже, застосування методів виробництва, які мінімізують витрати виробництва;
 - д) динаміки й обсягу споживчого попиту, які визначають через ціни на кінцеві продукти.
8. Яке твердження неправильне:
- а) в умовах аграрної цивілізації панівним об’єктом власності була земля;
 - б) одночасно з привласненням блага відбувається його відчуження;
 - в) упродовж усього радянського періоду в Україні переважала колгоспно-кооперативна власність;
 - г) приватна власність функціонує і реалізує себе через різні організаційні форми;
 - д) у багатьох країнах у процесі економічного розвитку панівного значення набула акціонерна форма власності.
9. Яка ознака не притаманна моделі вільного підприємництва:
- а) державне втручання в економіку є неглибоким;
 - б) головним мотивом діяльності підприємств є максимізація прибутку;

- в) всіляке заохочення підприємництва й особистого успіху;
- г) абсолютно заорганізований ринок;
- д) збагачення найактивнішої частини населення.

10. Яка ознака не характеризує розподільного соціалізму:

- а) капітальні блага головно перебувають у власності держави;
- б) перерозподіл доходів на користь бідних груп населення;
- в) прогресивне оподаткування;
- г) забезпечення доступності освіти, медичної допомоги, щедрі пенсії у старості;
- д) головним мотивом діяльності підприємств є максимізація прибутку.

11. Особа, яка взяла холодильник напрокат, є його:

- а) розпорядником;
- б) володарем;
- в) користувачем;
- г) правильні відповіді а і в;
- д) правильні відповіді б і в.

12. Що не може бути нині об'єктом власності у ринковій економіці:

- а) земля;
- б) устаткування;
- в) людина;
- г) продукт інтелектуальної праці;
- д) футболіст.

13. Що не належить до об'єктів інтелектуальної власності:

- а) промислові зразки;
- б) ліцензії;
- в) цінні папери;
- г) винаходи;
- д) ноу-хау.

14. Яке завдання не потрібно виконувати у процесі переходу від адміністративно-командної до ринкової економіки:

- а) зміцнення державної монополії на зовнішню торгівлю;
- б) приватизація державного майна;
- в) демонополізація економіки;
- г) розвиток ринкової інфраструктури;
- д) стимулювання розвитку підприємництва.

15. Яка особливість вітчизняної економіки порівняно з економікою інших пострадянських держав:

- а) високий рівень залежності від імпортних енергоносіїв;
- б) структурна криза сільськогосподарського виробництва;
- в) висока частка військово-промислового комплексу;
- г) гігантизм і монополія в економіці;
- д) високий рівень криміналізації економічного життя.

16. Якого заходу не передбачає “шокова терапія” як радикальний шлях переходу до ринкової економіки:

- а) прискореної лібералізації цін на товари і послуги;
- б) радикальної приватизації державної власності;
- в) активізації державного сектора економіки;
- г) швидкого формування фінансової інфраструктури;
- д) макроекономічної стабілізації.

17. Яка ознака не властива адміністративно-командній економіці:

- а) повна державна власність на всі капітальні блага;
- б) зрівнювання доходів більшості споживачів;
- в) заборона підприємництва як одного із джерел доходів;
- г) стимулювання ініціативи, пошуку та ризику;
- д) директивне планування економіки.

18. Яка обставина не вплинула на життєздатність командної економіки радянського типу:
- відсутність дійових економічних стимулів, особливо до праці і нововведень;
 - використання прибутку як показника, яким оцінюють успішність діяльності підприємств;
 - неспроможність директивного планування забезпечити макроекономічну координацію;
 - надмірна централізація управління;
 - неспроможність освоїти інтенсивний шлях економічного зростання.
19. Яке твердження неправильне:
- ринкова економіка унеможливорює директивне, централізоване державне управління;
 - ринкову економіку, у якій уряд відіграє активну роль, називають змішаною;
 - командна економіка радянського типу в певні історичні періоди змогла швидко нагромадити ресурси, усунути безробіття, забезпечити відповідний рівень освіти і медичного обслуговування;
 - Україна обрала шлях “шокової терапії” в переході до ринку;
 - останніми роками галузева структура вітчизняної економіки погіршилась.

ТЕМА 5. РИНКОВА ЕКОНОМІКА

I. Виберіть визначення для кожного терміна

комерційний банк
 центральний банк
 фондова біржа
 товарна біржа
 маклер
 інфраструктура ринку
 іпотечний банк
 акція
 облігація
 кредит
 процент
 дистриб'ютор
 гуртова торгівля
 роздрібна торгівля
 домогосподарство
 фірма
 прибуток
 виторг
 витрати
 кредитна спілка
 кредитор
 свобода вибору
 свобода підприємництва

Визначення

- Сума грошей, яка надходить від продажу фірмою певної кількості товарів і послуг.
- Різниця між виторгом і витратами.
- Цінний папір, який свідчить про внесення паю і дає право на отримання доходу у вигляді дивіденду.
- Оптово-посередницькі фірми, які обслуговують різні галузі економіки.
- Продаж товарів дрібними партіями кінцевим споживачам для безпосереднього використання.
- Купівля товарів великими партіями для перепродажу або кінцевого використання.
- Цінний папір, який дає процент.
- Сукупність допоміжних ланок і установ, які прискорюють і полегшують укладання та виконання ділових угод.
- Ринок цінних паперів.
- Підприємство, яке надає грошові позики, виконує розрахункові операції і надає різноманітні інші послуги (трастові, фондові тощо).
- Державний інститут, який відповідає за пропозицію грошей у країні.
- Кредитна установа, що надає позики під заставу нерухомості.

13. Асоціація осіб, об'єднаних спільними інтересами, яка приймає від них вклади і надає позики.
14. Економічна одиниця, що складається з однієї або більше осіб, яка постачає економіку ресурсами і використовує отримані гроші для купівлі товарів і послуг, які задовольняють матеріальні потреби людини.
15. Вартість ресурсів, залучених до виготовлення кінцевої продукції фірми.
16. Виробнича одиниця в економіці, яка купує ресурси для виробництва товару або надання послуги з метою одержання прибутку.
17. Фізична або юридична особа, яка надає іншій особі кошти на умовах їхнього повернення у певний строк зі сплатою певного процента.
18. Елемент ринкової інфраструктури, що впорядковує і полегшує торгівлю металами, енергоносіями, сільськогосподарською продукцією.
19. Штатний працівник біржі.
20. Плата за користування кредитом.
21. Надання грошей у позику на засадах строковості, повернення й платності.
22. Право власників матеріальних ресурсів і грошей на свій розсуд використовувати або позбуватися їх; право людей займатися будь-яким видом праці, до якого вони здатні.
23. Право ділових одиниць набувати економічні ресурси, використовувати ці ресурси для виробництва благ за власним вибором і продавати їх на ринках, що їх самі вони вибрали.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. У сучасній ринковій економіці наймані працівники, незважаючи на зростання доходів, можуть, як і колись, бути відчуженими від засобів виробництва.
2. Інвестиційні фонди акумулюють тимчасово вільні кошти фірм і приватних осіб, продаючи власні цінні папери.
3. На вторинному ринку цінних паперів відбувається перепродаж цінних паперів за їхнім курсом.
4. Виторг обчислюють як добуток витрат виробництва та кількості проданого продукту.
5. Витрати обчислюють множенням ціни кожного ресурсу на його кількість, використану у виробництві.
6. Схема кругопотоку відображає рух ресурсів, виготовлених продуктів і доходів.
7. Шведську модель ринкової економіки часто називають розподільним соціалізмом.
8. Аукціон – це форма добровільного об'єднання продавців і покупців.
9. На товарних біржах торгують товарами особистого споживання.
10. Ринок грошей охоплює лише короткострокові кредити.
11. На первинному ринку цінних паперів взаємодіють емітенти та покупці цих паперів.
12. Власник облігації є співвласником підприємства-емітента.
13. Власник акції є кредитором підприємства-емітента.
14. Облігація дає її власникові дохід у вигляді процента.
15. Форвардні угоди на біржі передбачають, що продавець зобов'язується постачати певну кількість продукту заданої якості у визначений строк.
16. Ф'ючерсні угоди – це придбання права купити або продати продукт у майбутньому за певною ціною.
17. У японській моделі ринкової економіки вирішенням соціальних питань здебільшого займаються спеціальні державні інституції.
18. Розрив у рівнях доходів між 10% найбагатшого населення і 10% найбіднішого населення в Японії помітно менший, ніж в інших країнах з ринковою економікою.
19. Гуртова торгівля – це купівля товарів невеликими партіями з метою перепродажу.
20. Особиста заінтересованість є рушійною силою ринкової економіки.

III. Дайте правильні відповіді

1. Які два види ринків містить схема кругопотоку:
 - а) грошовий ринок і ринок капіталів;
 - б) ринок цінних паперів і ринок ресурсів;
 - в) ринок ресурсів і грошовий ринок;
 - г) ринок товарів і послуг та ринок ресурсів;
 - д) ринок товарів і послуг та ринок грошей.
2. Що не є умовою конкуренції:
 - а) свобода входження на ринок;
 - б) диверсифікація виробництва;
 - в) свобода виходу з ринку;
 - г) велика кількість покупців;
 - д) велика кількість продавців.

3. Що охоплює поняття “ринок капіталів”:
 - а) акції;
 - б) облігації;
 - в) короткострокові позики;
 - г) довгострокові позики.

4. Що не охоплює поняття “ринок цінних паперів”:
 - а) акції;
 - б) облігації;
 - в) казначейські білети;
 - г) майнові приватизаційні сертифікати.

5. Який напрям не стосується діяльності біржі праці:
 - а) реєстрація безробітних;
 - б) створення нових робочих місць шляхом інвестування капіталу;
 - в) виплата допомоги з безробіття;
 - г) реєстрація вакансій;
 - д) професійна орієнтація працівників.

6. Яких осіб не можна зачислити до учасників “тіньового ринку”:
 - а) підпільного торгівця наркотиками;
 - б) кандидата наук, який за патентом продає на ринку імпортні товари;
 - в) викладача-репетитора;
 - г) послуги приватного стоматолога, які не реєструють;
 - д) пенсіонера, який у людних місцях перепродує цигарки.

7. Фондова біржа – це ринок, на якому:
 - а) продають і купують цінні папери;
 - б) торгують іноземною валютою;
 - в) укладають угоди за кредити;
 - г) на гурт продають і купують споживчі товари;
 - д) торгують товарами виробничого призначення;

8. Яка ознака не стосується ринкової економіки:
 - а) зрівняльний розподіл доходів;
 - б) приватна власність;
 - в) свобода підприємництва;
 - г) особиста заінтересованість;
 - д) конкуренція.

9. Який компонент є найважливішим для ефективного функціонування ринкової економіки:
 - а) зважена поведінка підприємців;
 - б) сильні професійні спілки;
 - в) посилення державного регулювання економіки;
 - г) посилення конкуренції на ринках;
 - д) раціональна поведінка споживачів.

10. Яке твердження не розкриває суті принципу “свобода вибору”:
 - а) власники ресурсів і грошей використовують їх на свій розсуд;
 - б) споживачі на свій розсуд у межах грошових доходів вирішують, які товари й послуги купувати;
 - в) працівники можуть займатися будь-яким видом діяльності, на який вони здатні;
 - г) уряд на свій розсуд може вибирати серед виробників тих, які в змозі найповніше задовольнити потреби суспільства і змушує діяти їх у певній сфері;
 - д) усі твердження розкривають суть принципу “свобода вибору”.

11. Що в економіці означає принцип “laissez faire”:
 - а) поглиблення поділу праці;
 - б) надання ринку максимальної свободи;
 - в) захист виробника від іноземної конкуренції;

- г) посилення державного втручання в економіку;
- д) захист прав споживачів.

12. Головною ознакою сучасної змішаної економіки є:

- а) наявність значного сектора, який ґрунтується на натуральній формі виробництва;
- б) переважання ручної праці в аграрному секторі економіки;
- в) поєднання державного і приватного секторів у національній економіці;
- г) наявність на кожному ринку значної кількості незалежних продавців і покупців;
- д) те, що вирішенням соціальних завдань здебільшого займаються ділові одиниці.

13. Яке твердження неправильне:

- а) різниця між процентом за надані позики і процентом за вклади становить прибуток банку;
- б) попит на ресурсних ринках є похідним від попиту на товари і послуги;
- в) А. Сміт уважав, що поведінка підприємців і споживачів визначена альтруїстичними мотивами;
- г) К. Маркс у головній праці “Капітал” наголосив на нестабільності ринкової економіки;
- д) ринок землі в Україні є одним із найменш розвинутих ринків ресурсів.

14. Що є глибинною причиною виникнення ринку:

- а) суспільний поділ праці;
- б) гроші;
- в) розвиток торгівлі;
- г) розвиток транспорту;
- д) усі відповіді неправильні.

15. Олігополія – це така структура ринку, у якій:

- а) є один великий виробник і продавець продукту;
- б) велика кількість фірм-конкурентів, що виготовляють однорідний продукт;
- в) декілька фірм-конкурентів виробляють значну частку конкретного продукту;
- г) є лише один покупець;
- д) велика кількість фірм-конкурентів виготовляє диференційований продукт.

16. Який товарний ринок найбільше відповідає умовам досконалої конкуренції:

- а) сталі;
- б) послуг;
- в) тракторів;
- г) бензину;
- д) цінних паперів.

17. Природна монополія є результатом:

- а) наявності патентів;
- б) контролю над природними ресурсами;
- в) економії на масштабах виробництва;
- г) наявності авторських прав;
- д) усі відповіді неправильні.

18. Яка ознака характеризує тільки досконалу конкуренцію:

- а) фірма максимізує прибуток;
- б) фірма привласнює економічний прибуток;
- в) фірма не може впливати на ціну;
- г) фірма застосовує нецінову конкуренцію;
- д) усі відповіді неправильні.

19. Перший у світі антимонопольний закон було прийнято у році:

- а) 1867;
- б) 1776;
- в) 1933;
- г) 1913;
- д) 1890.

20. Монопсонія – це:

- а) монополія покупця на ринку;
- б) монополія продавця на ринку;
- в) ринок, на якому стикаються монополіст-покупець і монополіст-продавець;
- г) ринок, на якому приватній монополії протистоїть державна монополія;
- д) усі відповіді неправильні.

ТЕМА 6. РИНКОВИЙ МЕХАНІЗМ

I. Виберіть визначення для кожного терміна

ефект заміщення
 попит
 пропозиція
 величина попиту
 величина пропозиції
 закон попиту
 закон пропозиції
 крива попиту
 крива пропозиції
 взаємозамінювані продукти
 взаємодоповнювані продукти
 ефект доходу
 ринкова рівновага
 закон спадної граничної корисності
 максимальна ціна
 мінімальна ціна
 еластичність попиту за ціною
 еластичність пропозиції за ціною
 еластичний попит
 еластична пропозиція
 товари нижчої споживчої цінності
 предмети розкоші
 нормальні товари
 корисність
 коефіцієнт еластичності попиту за ціною
 коефіцієнт еластичності пропозиції за ціною
 гранична корисність

Визначення

1. Товари, попит на які збільшується зі збільшенням доходу споживача.
2. Товари, попит на які зменшується зі збільшенням доходу споживача.
3. Попит, для якого коефіцієнт еластичності більший від одиниці.
4. Товари, для яких є пряма залежність між зміною ціни на один із них і зміною попиту на інший.
5. Офіційно визначений законом нижній рівень ціни.
6. Такі товари, споживання яких зростає швидше, ніж дохід покупця.
7. Пропозиція, для якої коефіцієнт еластичності більший від одиниці.
8. Такі товари, для яких є обернена залежність між зміною ціни на один із них і зміною обсягу попиту на інший.
9. Кількість товару (послуги), яку готові купити споживачі за кожного рівня цін та інших однакових умов упродовж певного проміжку часу.
10. Обернена залежність між ціною і величиною попиту на товар або послугу за інших однакових умов.
11. Ситуація на ринку певного товару чи послуги, коли попит і пропозиція збігаються.
12. Графічне вираження залежності між кількістю товару, яку хочуть придбати покупці за різними цінами упродовж певного проміжку часу.
13. Графічне вираження залежності між ціною товару і тією його кількістю, яку продавець пропонує за різними цінами упродовж певного часу.

14. Пряма залежність між ціною і величиною пропозиції товару упродовж певного проміжку часу.
15. Кількість товару (послуги), яку готові виробити і продати фірми за кожного рівня цін та за інших однакових умов.
16. Реагування величини попиту на продукт на зміну ціни продукту.
17. Реагування величини пропозиції продукту на зміну ціни продукту.
18. Кількість певного товару, яку покупці бажають купити за конкретну ціну впродовж певного проміжку часу.
19. Кількість певного товару, яку продавці пропонуватимуть для продажу за конкретну ціну впродовж певного проміжку часу.
20. Офіційно встановлений законом верхній рівень ціни.
21. Зі зниженням ціни на певний товар споживач має змогу збільшити обсяг закупівель цього товару без зниження закупівель інших товарів.
22. Намагання споживача купувати дешевші товари замість аналогічних, ціни на які зросли.
23. Кожна наступна одиниця блага має меншу корисність для споживача.
24. Задоволення або приємність від споживання продукту.
25. Результат від ділення зміни величини попиту на відсоток зміни ціни товару.
26. Результат від ділення зміни величини пропозиції на відсоток зміни ціни товару.
27. Додаткова корисність, яку отримує споживач від додаткової одиниці товару або послуги.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. Зростання доходів споживачів спричинять збільшення попиту на всі товари і послуги.
2. За інших однакових умов неврожай картоплі в Україні перемістить криву попиту на картоплю вліво.
3. Зниження ціни на певний товар спричинить збільшення попиту на його товар-замінник.
4. Попит на мармелад еластичніший ніж на цукор.
5. У ринковій економіці рівноважна ціна встановлюється завжди.
6. Крива попиту відображає, що зі зниженням ціни величина попиту збільшується.
7. Пряма залежність є між ціною на один із взаємозамінюваних продуктів і попитом на інший.
8. Чим менше замінників має продукт, тим еластичніший попит на нього.
9. Попит на предмети розкоші еластичніший, ніж на предмети першого вжитку.
10. Зі збільшенням доходу споживача крива попиту на парфуми переміщуватиметься вправо.
11. Попит є нееластичним за ціною, якщо відсоток зміни його величини перевищує відсоток зміни ціни.
12. Зміни у величині пропозиції зображають переміщенням кривої пропозиції.
13. Переміщення кривої пропозиції вправо означає, що виробники пропонують більшу кількість товару за кожного рівня цін.
14. Від менш еластичного блага споживачеві важче відмовитися, ніж від більш еластичного.
15. Чим більша частка бюджету споживача, яку витрачають на купівлю товару, тим менш еластичний попит на цей товар.
16. Економісти визначають належність певного товару до групи предметів першого вжитку чи групи предметів розкоші на підставі частки бюджету споживача, яку витрачають на купівлю цього товару.
17. Зі зниженням ціни на взаємодоповнюваний продукт попит на продукт А збільшиться.
18. Зі зниженням доходів споживачів попит на продукт А, який є товаром нижчої споживчої цінності, зменшиться.
19. Підвищення цін на ресурси, потрібні для виробництва певного продукту, збільшить пропозицію цього продукту.
20. Крива пропозиції відображає, що зниження ціни супроводжується зростанням величини пропозиції.

III. Дайте правильні відповіді

1. Зростання ціни на бензин переміщуватиме:
 - а) криву пропозиції автомобілів управо;
 - б) криву пропозиції автомобілів уліво;
 - в) криву попиту на автомобілі вліво;
 - г) криву попиту на автомобілі вправо;
 - д) усі відповіді неправильні.
2. Якщо попит на одекolon еластичний за ціною, то зниження ціни на нього спричинить:
 - а) збільшення величини попиту на одекolon;
 - б) зменшення попиту на одекolon;
 - в) збільшення видатків на предмети нижчої споживчої цінності;
 - г) зменшення видатків на предмети нижчої споживчої цінності;

д) усі відповіді неправильні.

3. Який із чинників не впливає на пропозицію товару:

- а) кількість фірм, що виробляють цей товар;
- б) ціни взаємозамінюваних товарів;
- в) ціни взаємодоповнюваних товарів;
- г) технологія виробництва цього товару;
- д) вікова структура населення.

4. Як попит пов'язаний із потребами:

- а) відображає усі потреби економічного суб'єкта;
- б) відображає лише нагальні потреби;
- в) відображає потреби, але нерідко виходить за їхні межі;
- г) відображає потреби, підкріплені грошовими можливостями;
- д) усі відповіді неправильні.

5. Зміна величини попиту означає:

- а) переміщення кривої попиту;
- б) посилення або послаблення дії нецінових чинників;
- в) перехід на стабільній кривій попиту від одного співвідношення ціна-кількість товару до іншого;
- г) правильну відповідь містять пункти б і в;
- д) усі відповіді неправильні.

6. Що є причиною зміни величини попиту на бензин:

- а) зміна кількості автомобілів;
- б) зміна пори року;
- в) зміна ціни на бензин;
- г) зміна доходів покупців;
- д) усі відповіді неправильні.

7. Що не є частиною ринку факторів виробництва:

- а) вантажівки;
- б) сільськогосподарські угіддя;
- в) випускники економічного факультету;
- г) 1 млн грн.;
- д) електроенергія.

8. Ринок не може забезпечити:

- а) формування рівноважних цін;
- б) міжгалузевого переливання капіталу;
- в) стимулів до підвищення продуктивності праці;
- г) обов'язкового задоволення спочатку важливіших, а відтак менш важливих потреб;
- д) усі відповіді неправильні.

9. Якщо збільшення доходу спричинило збільшення попиту на певний товар, то цей товар є:

- а) товаром нижчої споживчої цінності;
- б) товаром-замінником;
- в) проміжним продуктом;
- г) товаром вищої споживчої цінності;
- д) усі відповіді неправильні.

10. До чинників, що не впливають на попит на товар, належить:

- а) пропозиція товару;
- б) доходи споживачів;
- в) смаки й уподобання;
- г) ціни взаємозамінюваних і взаємодоповнюваних товарів;
- д) сподівання споживачів.

11. Чим можна пояснити переміщення кривої попиту на товар *A* вправо:

- а) зменшенням пропозиції товару *A*;
- б) збільшенням пропозиції товару *A*;

- в) підвищенням ціни товару *A*;
 - г) зниженням ціни товару *A*;
 - д) підвищенням ринкової ціни товару *B*, який є товаром-замінником для товару *A*.
12. Якщо зросте ціна пшениці, то для ринку кукурудзи (за інших однакових умов):
- а) крива пропозиції переміститься вліво;
 - б) крива пропозиції переміститься вправо;
 - в) рівноважна ціна кукурудзи зменшиться;
 - г) рівноважна ціна кукурудзи збільшиться;
 - д) усі відповіді неправильні.
13. Для ринку товару нижчої споживчої цінності внаслідок зменшення доходів споживачів:
- а) крива пропозиції цього товару переміститься вліво;
 - б) крива попиту на цей товар переміститься вправо;
 - в) одночасно перемістяться вліво криві попиту і пропозиції;
 - г) крива попиту на цей товар переміститься вліво;
 - д) усі відповіді неправильні.
14. Якщо фактична ціна товару нижча від рівноважної, то:
- а) виникає нестача цього товару;
 - б) знижуються ціни факторів виробництва, потрібні для виробництва цього товару;
 - в) з'являється надлишок товару;
 - г) фактична ціна товару знижуватиметься;
 - д) усі відповіді неправильні.
15. Якщо фактична ціна товару вища від рівноважної, то:
- а) виникає нестача цього товару;
 - б) виникає надлишок цього товару;
 - в) зростають ціни факторів виробництва, потрібні для виробництва цього товару;
 - г) фактична ціна цього товару зростатиме;
 - д) усі відповіді неправильні.
16. Якщо середній дохід збільшився на 5%, а попит на певний товар – на 7%, то це означає, що товар є:
- а) продуктом нижчої споживчої цінності;
 - б) предметом розкоші;
 - в) товаром-замінником;
 - г) доповнюваним товаром;
 - д) усі відповіді неправильні.
17. Еластичність попиту на певний товар не залежить від:
- а) кількості замінників цього товару;
 - б) періоду часу;
 - в) мобільності факторів виробництва, за допомогою яких виробляють цей товар;
 - г) того, є цей товар предметом розкоші чи предметом першого вжитку;
 - д) частки доходу споживачів, яку вони витрачають на купівлю цього товару.
18. Коли ціна на певний товар збільшується, попит на товар-замінник:
- а) зменшуватиметься;
 - б) збільшуватиметься;
 - в) не змінюватиметься;
 - г) усі відповіді неправильні.
19. Нееластична пропозиція означає, що збільшення ціни на 1%:
- а) збільшує величину пропозиції менше ніж на 1%;
 - б) збільшує величину пропозиції більше ніж на 1%;
 - в) збільшує величину пропозиції на 1%;
 - г) не змінює величину пропозиції;
 - д) усі твердження неправильні.
20. Попит є відносно еластичним, коли коефіцієнт еластичності попиту за ціною:
- а) дорівнює 1;
 - б) більший від 1;

- в) менший від 1;
- г) дорівнює 0;
- д) прямує до нескінченності.

21. Зміна якого чинника не спричинить переміщення кривої попиту:

- а) смаків і вподобань споживачів;
- б) ціни товару;
- в) величини або розподілу національного доходу;
- г) кількості або віку споживачів;
- д) сподівань споживачів.

22. Удосконалення технології переміщує:

- а) криву попиту вправо;
- б) криву пропозиції вправо;
- в) криву попиту вліво;
- г) криву пропозиції вліво;
- д) усі твердження неправильні.

23. Що може спричинити зменшення попиту на товар *A*?

- а) зменшення доходів споживачів;
- б) зростання цін на товари-замінники товару *A*;
- в) очікування зростання цін на товар *A*;
- г) зменшення пропозиції товару *A*;
- д) збільшення кількості покупців цього товару.

24. Якщо два продукти взаємозамінювані, то зростання ціни на один з них спричинить:

- а) зменшення попиту на інший;
- б) зростання попиту на інший;
- в) збільшення величини попиту на інший;
- г) зменшення величини попиту на інший;
- д) усі відповіді неправильні.

25. Еластичність пропозиції товару головно залежить від:

- а) кількості товарів-замінників конкретного товару;
- б) періоду часу, упродовж якого продавці можуть пристосуватися до зміни цін;
- в) того, є цей товар предметом розкоші чи предметом першого вжитку;
- г) частки доходу споживача, яку витрачають на купівлю цього товару;
- д) кількості покупців цього товару.

26. Якщо ціна товару з нееластичним попитом зросла з 20 до 21 грн., то виторг від продажу товару:

- а) збільшився;
- б) зменшився;
- в) не змінився;
- г) усі відповіді неправильні.

27. Припустімо, що пропозиція товару *A* абсолютно нееластична. Зі зростанням попиту на товар *A* його рівноважна ціна:

- а) зросте, а рівноважна кількість не зміниться;
- б) зросте, а рівноважна кількість зменшиться;
- в) знизиться, а рівноважна кількість збільшиться;
- г) знизиться, а рівноважна кількість зменшиться;
- д) зросте, а рівноважна кількість збільшиться.

28. Яке твердження не характеризує нееластичний попит на товар:

- а) цей товар є предметом першого вжитку для споживачів;
- б) покупці витрачають на його купівлю незначну частину свого доходу;
- в) є велика кількість товарів-замінників;
- г) відносна зміна величини попиту менша, ніж відносна зміна ціни;
- д) період часу, упродовж якого виявляється попит, є дуже коротким.

29. Еластичність попиту за ціною буде вищою:

- на предмети першого вжитку, ніж на предмети розкоші;
- що менше потрібен товар споживачеві;
- у тих випадках, коли споживачі використовують цей товар з найбільшою вигодою для себе;
- на продукти нижчої споживчої цінності, ніж на продукти вищої споживчої цінності;
- у жодному з випадків.

30. Нееластичний попит на товар означає, що:

- зі зростанням ціни цього товару на 1% величина попиту на нього зменшиться більше ніж на 1 %;
- зі зростанням ціни цього товару на 1% величина попиту на нього зменшиться менше ніж на 1 %;
- зростання ціни цього товару на 1% не змінить величину попиту на нього;
- потреба в цьому товарі є невеликою;
- усі перелічені твердження неправильні.

IV. Задачі

1. Попит трьох індивідів на деякий товар A відображають такі функції:

$$d_a = 8 - p,$$

$$d_b = 5 - 5p,$$

$$d_c = 2 - 0,5p,$$

де d_i – величина попиту i -го індивіда на товар A ($d_i \geq 0$); p – ціна товару A ($p > 0$).

Визначте, якою буде величина ринкового попиту, якщо ціна p усталиться на рівні 3 грн.

Пропозицію товару A з боку трьох фірм відображають такі функції:

$$s_a = 2p - 2;$$

$$s_b = p - 9;$$

$$s_c = 4p - 5,$$

де s_i – величина пропозиції i -тої фірми товару A ($s_i \geq 0$), p – ціна товару A .

Визначте величину ринкової пропозиції, якщо ціна усталиться на рівні 4 грн.

2. Попит описує функція $d = 5 - p$, а пропозицію – функція $s = 2p - 1$. Визначте рівноважну ціну та обсяг рівноваги.

3. Функція попиту для деякого товарного ринку має вигляд $d = 12 - p$, а функція пропозиції – $s = 3p - 4$. Яка ситуація складеться на ринку, якщо уряд запровадить:

- мінімальну ціну $p_1 = 3$.
- максимальну ціну $p_2 = 2$.

ТЕМА 7. ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ ДЕРЖАВИ

I. Виберіть визначення для кожного терміна

державний бюджет

рівень дефіцитності бюджету

недосконала конкуренція

громадські блага

блага індивідуального вжитку

принцип виключення

податкова ставка

непрямі податки

податки

побічні наслідки

прогресивний податок

суб'єкти оподаткування

пропорційний податок

прямі податки

акцизи

мити

крива Лафера

державні закупівлі

державні трансферні платежі

середня ставка оподаткування

Визначення

1. Виплати урядом особі або домогосподарству грошей (товарів і послуг), взамін яких платник нічого не отримує.
2. Товари або послуги, до яких принцип виключення не можна застосувати.
3. Величина податку на одиницю оподаткування.
4. Обов'язкові платежі в державний бюджет у визначеному законодавством країни порядку.
5. Позбавлення тих осіб, які не оплачують продукт, користування вигодами, що забезпечує цей продукт.
6. Товари або послуги, до яких можна застосувати принцип виключення.
7. Видатки уряду на придбання товарів і послуг.
8. Непрямі податки, що включаються в ціну певних товарів і стягують у момент їхнього придбання.
9. Ті, хто сплачує податки.
10. Баланс доходів і видатків держави за певний проміжок часу (як звичайно, за рік).
11. Графічне зображення залежності між податковими ставками і податковими надходженнями.
12. Відношення дефіциту державного бюджету до ВВП.
13. Податки, які накладають на товари і послуги.
14. Податки, які накладають безпосередньо на індивідів та фірми.
15. Податок, за якого середня ставка оподаткування вища для осіб із вищими доходами.
16. Відношення суми виплаченого податку до оподаткованого доходу.
17. Податок, середня ставка якого не змінюється.
18. Вигоди або витрати від виробництва чи споживання, які отримують або несуть ті, що не виробляють і не купують.
19. Ринкова ситуація, коли фірма (або декілька фірм) виробляє і постачає таку частку певного продукту, що може впливати на формування ціни.
20. Податок на імпортні товари.
21. Податок, який накладають на доходи, що привласнюють окремі особи.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. У змішаній економіці поєднано досконалу і недосконалу конкуренцію.
2. Прогресивне оподаткування стимулює підвищення ефективності виробництва.
3. Благо громадського вжитку характеризується неподільністю і спільним споживанням.
4. Вищі податкові ставки завжди забезпечують більші податкові надходження.
5. Ринковий механізм не може забезпечити виробництва громадських благ.
6. Принцип виключення легко застосувати до благ громадського вжитку.
7. Особистий прибутковий податок в Україні є пропорційним.
8. Вигідність низьких податкових ставок наочно відображає крива Лоренца.
9. Найважливішою функцією держави у ринковій економіці є створення низки законів, які регулюють поведінку економічних суб'єктів.
10. У ринковій економіці для оподаткування застосовують лише відсоткові ставки.
11. Високопрогресивна система оподаткування стимулює приховування доходів від сплати податків.
12. Пропорційна система оподаткування відтворює нерівність у розподілі доходів між домогосподарствами.
13. Стабілізація національної економіки є найстарішою економічною функцією держави.
14. Система змішаної економіки сформувалася у першій половині XIX ст.
15. Нині частка державного сектора в національному продукті України становить понад 50%.
16. Необхідною умовою ефективного державного регулювання економіки є переважання державної власності над приватною.
17. Збиткові підприємства не сплачують жодних податків.
18. Державні субсидії – це кошти, які держава надає в позику виробникам певних товарів і послуг.
19. Стабілізаційна макроекономічна функція держави передусім полягає у зменшенні державних видатків.
20. В Україні універсальний акциз офіційно називають податком на додану вартість.

III. Дайте правильні відповіді

1. До непрямих податків не належить:
 - а) мито;
 - б) фіскальні монополії;
 - в) податок на додану вартість;
 - г) акцизи;

- д) податок на спадщину.
2. За непрямого податку об'єктом оподаткування є:
- а) дохід;
 - б) майно;
 - в) товар або послуга;
 - г) земля;
 - д) усі відповіді неправильні.
3. В Україні універсальний акциз офіційно називають:
- а) податком на додану вартість;
 - б) акцизним збором;
 - в) прибутковим податком;
 - г) податком з обороту;
 - д) податком із продажу.
4. Відомі класифікації податків не виділяють такі види податків:
- а) прогресивні, регресивні і пропорційні;
 - б) прямі і непрямі;
 - в) справедливі й несправедливі;
 - г) загальнодержавні й місцеві.
5. Що не є благом громадського вжитку:
- а) маяки;
 - б) контроль за повеннями;
 - в) оборона країни;
 - г) електроенергія;
 - д) боротьба з інфекційними хворобами.
6. Функції податків полягають у тому, щоб:
- а) перерозподіляти доходи між різними групами населення;
 - б) збільшувати обсяги коштів, спрямованих на інвестування у національну економіку;
 - в) скорочувати кошти, якими розпоряджаються фірми й домогосподарства;
 - г) регулювати грошовий обіг у країні;
 - д) усі перелічені твердження неправильні.
7. Громадські блага відрізняються від індивідуальних тим, що:
- а) вони подільні;
 - б) до них можна застосувати принцип виключення;
 - в) вони неподільні і не перебувають в індивідуальному користуванні;
 - г) їх легко продати індивідуальним покупцям;
 - д) у приватних підприємств є сильні стимули для виробництва громадських благ.
8. До прямих податків не належить:
- а) податок на спадщину;
 - б) прибутковий податок;
 - в) податок на золоті вироби;
 - г) податок із прибутку;
 - д) земельний податок.
9. Що не належить до податкової системи:
- а) ввізне мито;
 - б) платежі за комунальні послуги;
 - в) акцизний збір;
 - г) місцеві збори;
 - д) обов'язкові платежі у державні цільові фонди.
10. Крива Лафера відображає залежність між:
- а) податковими надходженнями та інфляцією;
 - б) податковими ставками і податковими надходженнями;

- в) податковими надходженнями і державними видатками;
- г) податковими ставками і державними видатками;
- д) усі відповіді неправильні.

11. Що не є методом збалансування дефіцитного державного бюджету:

- а) додаткова емісія грошей;
- б) випуск державних цінних паперів;
- в) операції на відкритому ринку;
- г) підвищення податків;
- д) жодного винятку немає.

12. Що не є напрямом видатків державного бюджету:

- а) проценти за державний борг;
- б) соціальні видатки;
- в) утримання державного апарату;
- г) накладні видатки;
- д) національна оборона.

13. Дефіцит державного бюджету є, якщо:

- а) державні видатки перевищують надходження;
- б) збільшуються державні видатки;
- в) зменшується державний борг;
- г) знижуються податки;
- д) усі відповіді неправильні.

14. Облігації державної позики:

- а) випускають для створення основного капіталу державних підприємств;
- б) випускають для створення оборотних засобів підприємств;
- в) створюють державний борг;
- г) випускають для погашення державного боргу;
- д) усі відповіді неправильні.

15. Який з перелічених законів України безпосередньо не стосується непрямого оподаткування:

- а) “Про податок на додану вартість”;
- б) “Про оподаткування прибутку підприємств”;
- в) “Про акцизний збір”;
- г) “Про єдиний митний тариф”;
- д) усі закони стосуються непрямого оподаткування.

16. Державні субсидії – це:

- а) усі видатки з державного бюджету;
- б) кошти, які держава надає у позику виробникам певних товарів і послуг;
- в) використання коштів на імпорт найважливіших для країни товарів і послуг;
- г) кошти, які держава спрямовує на допомогу соціально незахищених груп населення;
- д) усі відповіді неправильні.

17. Що не є важливою економічною функцією держави у ринковій системі:

- а) створення правової бази економіки та надання соціальних послуг;
- б) захист конкуренції;
- в) перерозподіл ресурсів і доходів;
- г) вирішення основних проблем організації економіки;
- д) стабілізація національної економіки.

18. Яке твердження неправильне:

- а) для зменшення нерівності у доходах уряд застосовує пропорційну систему оподаткування;
- б) виробництво або споживання певних благ може надавати третім сторонам або суспільству загалом вигоди переливу, за які не потрібно платити;
- в) юридичні особи можуть бути суб’єктами оподаткування;
- г) парадокс ринкового механізму полягає у тому, що його функціонування стимулює виникнення недосконалих ринкових структур;

д) сукупні видатки покупців на національний продукт, який виробляє країна, можуть бути нижчими або перевищувати той рівень, за якого досягають повної зайнятості і стабільного рівня цін.

19. Яке твердження правильне:

- а) прибутковий податок в Україні стягують за принципом пропорційного оподаткування;
- б) запровадження мінімальної заробітної плати є прикладом державного регулювання економіки;
- в) усі економісти підтримують державне регулювання ринкової економіки;
- г) для визначення розміру податку кількість податкових одиниць множать на процентну ставку;
- д) принцип виключення не можна застосувати до благ індивідуального вжитку.

20. На що не спрямована стабілізаційна макроекономічна діяльність держави:

- а) зниження темпів інфляції;
- б) прискорення зростання обсягу національного виробництва;
- в) абсолютну зайнятість;
- г) рівновагу платіжного балансу;
- д) стабілізацію курсу національної валюти.

IV. Задачі

1. У Богатії застосовують прогресивну систему оподаткування особистих доходів. Граничні ставки прибуткового податку такі:

Сумарний оподатковуваний дохід за місяць, грн.	Гранична податкова ставка, %	Середня ставка податку
0	–	–
До 200	0	–
До 400	15	–
До 800	20	–
До 1500	30	–
Понад 1500	40	–

Визначте середню податкову ставку і заповніть таблицю.

Визначте середню податкову ставку для доходу у сумі 2250 грн. за місяць.

2. Обсяг продажу фірми *A* становить 25 млн. грн., фірми *B* – 20 млн., *C* – 15 млн., *D* – 12 млн., *E* – 10 млн., *F* – 10 млн. грн. Обсяг продажу усіх решти фірм галузі дорівнює 20 млн. грн. Визначте коефіцієнт концентрації ринку та індекс Герфіндаля.

3. На ринку товару *A* частка фірми *C* становить 30%, фірми *D* – 20, *E* – 20, *F* – 25 і *G* – 5% . На ринку товару *B* частки цих фірм становлять, відповідно, 16%, 18, 12, 20, і 34%. Скориставшись такими показниками, як коефіцієнт концентрації ринку та індекс Герфіндаля, визначте котрий із ринків монополізованіший.

ТЕМА 8. ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА

I. Виберіть визначення для кожного терміна

підприємство
 фірма
 завод
 фабрика
 конгломерат
 одноосібне володіння
 партнерство
 корпорація
 акціонерне товариство
 спільне підприємство
 витрати виробництва

економічні витрати
 явні витрати
 загальні (валові) витрати
 постійні витрати
 змінні витрати
 граничні витрати
 загальний виторг
 граничний виторг
 бухгалтерський прибуток
 економічний прибуток
 середні витрати
 норма (рівень) прибутку
 підприємці
 неявні витрати
 амортизація
 рівень рентабельності

Визначення

1. Відокремлена виробнича одиниця в економіці, яка купує ресурси для виробництва товару або надання послуги з метою одержання прибутку і володіє та керує одним чи кількома підприємствами.
2. Правова форма фірми, яка юридично відокремлена від тих, хто нею володіє.
3. Додаткові витрати, пов'язані зі збільшенням виробництва одиниці продукції.
4. Вартість ресурсів, залучених до виготовлення кінцевої продукції фірми.
5. Сума постійних і змінних витрат.
6. Платежі, які повинна робити фірма для отримання й використання всіх ресурсів.
7. Частина людських ресурсів, яка бере на себе ризик організації інших ресурсів для виробництва товарів і послуг
8. Економічна одиниця, у якій поєднані фактори виробництва.
9. Частина економічних витрат фірми.
10. Правова форма фірми, що об'єднує двох або більше власників, які погоджуються розподілити між собою прибутки чи збитки фірми у певній пропорції.
11. Підприємство, яке виготовляє інвестиційні блага.
12. Підприємство, яке виготовляє споживчі блага.
13. Загальний виторг фірми за вирахуванням її економічних витрат.
14. Різниця між виторгом і явними витратами фірми.
15. Грошові платежі фірми за ресурси, які вона купує на ринках ресурсів.
16. Витрати на одиницю продукції.
17. Фірма, якою володіє окрема особа.
18. Зміна виторгу фірми, що походить із продажу однієї додаткової одиниці її продукту.
19. Добуток кількості проданого продукту та ціни, за яку він проданий.
20. Витрати, розміри яких не залежать від обсягу виробленої продукції.
21. Витрати, загальний розмір яких збільшується (зменшується), коли фірма збільшує (зменшує) свій обсяг продукції.
22. Ділова одиниця, статутний капітал якої поділено на певну кількість акцій.
23. Фірма, яка перебуває у власності громадян різних країн.
24. Відшкодування у грошовій формі вартості капітальних благ, яке відповідає їхньому зношенню.
25. Фірма, яка виробляє широкий асортимент різних товарів і послуг для продажу на ринку.
26. Відношення прибутку від реалізації продукції до витрат на її виробництво.
27. Відношення прибутку до вартості основних та виробничих фондів.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. Неявні витрати входять в економічний прибуток.
2. Невеликі фірми завжди менш ефективні, ніж великі.
3. Що більший обсяг виробництва фірми, то менші постійні витрати.
4. Зі збільшенням обсягу виробництва середні постійні витрати зменшуються.
5. Економічний прибуток здебільшого перевищує бухгалтерський прибуток.
6. Середній виторг – це сума грошей, яку отримує продавець за реалізовану одиницю продукції.
7. Що триваліший строк використання основного капіталу, то за інших однакових умов вища норма амортизації.

8. Втрата капітальними благами їхньої вартості внаслідок виробництва продуктивніших машин і механізмів є фізичним їх зношенням.
9. У довгостроковому періоді постійних витрат немає.
10. Фірма максимізує свій прибуток тоді, коли вона виробляє обсяг продукції, за якого граничний виторг дорівнює граничним витратам.
11. Коли граничний продукт є від'ємним, обсяг виробництва зменшується.
12. Моральне зношення капітальних благ полягає в тому, що вони втрачають свою вартість ще до закінчення строку служби.
13. У довгостроковому періоді жодна фірма в ринковому середовищі не може сподіватися на прибуток, більший від нормального.
14. У довгостроковому періоді економічний прибуток під впливом міжгалузевої конкуренції неминуче зростає.
15. Короткостроковий період у мікроекономіці – це період часу, достатній для збільшення виробничих потужностей фірм.
16. У корпорації власники акцій несуть необмежену відповідальність за борги чи зобов'язання корпорації.
17. Основні виробничі засоби одразу цілком переносять свою вартість на вартість продукції.
18. Нормальний прибуток – це той мінімальний дохід, що його повинен заробити підприємець, щоб залишитися у своєму бізнесі.
19. Не бухгалтерський, а саме економічний прибуток визначає вигідність інвестування в той чи інший проект.
20. Економічний прибуток є частиною бухгалтерських витрат.

III. Дайте правильні відповіді

1. Яке твердження правильне:
 - а) економічний прибуток мінус бухгалтерський прибуток дорівнює явним витратам;
 - б) бухгалтерські витрати плюс економічні витрати дорівнює загальному виторгові;
 - в) бухгалтерський прибуток мінус неявні витрати дорівнює економічному прибутку;
 - г) економічний прибуток плюс бухгалтерський прибуток дорівнює неявним витратам;
 - д) бухгалтерські витрати дорівнюють явним витратам плюс неявні витрати.
2. У довгостроковому періоді:
 - а) постійні витрати зростають швидше, ніж змінні;
 - б) змінні витрати зростають швидше, ніж постійні;
 - в) усі витрати є змінними;
 - г) усі витрати є явними;
 - д) усі твердження неправильні.
3. Принципова відмінність між явними й неявними витратами полягає в тому, що:
 - а) неявні витрати не можна виміряти у грошовій формі;
 - б) явні витрати пов'язані з виплатою грошей за ресурси з рахунків фірм у банку, а неявні – ні;
 - в) у явних витратах не враховують, а в неявних враховують витрати на капітальне устаткування;
 - г) у явних витратах враховують вартість власних ресурсів фірми, які вона явно не оплачує, а у неявних – не враховують;
 - д) усі відповіді неправильні.
4. Критерієм класифікації підприємств за розмірами не може бути:
 - а) кількість працівників;
 - б) обсяг продажу;
 - в) вартість майна підприємства;
 - г) продуктивність праці;
 - д) усі показники можуть бути цим критерієм.
5. Хто ухвалює рішення про банкрутство підприємства:
 - а) власник підприємства;
 - б) суд;
 - в) кредитори;
 - г) орган влади, який зареєстрував підприємство;
 - д) усі відповіді неправильні.
6. Амортизаційні відрахування враховують:

- а) у витратах виробництва;
 - б) у прибутку;
 - в) у витратах виробництва й у прибутку;
 - г) залежно від сфери діяльності підприємства або у витратах виробництва, або в прибутку;
 - д) усі відповіді неправильні.
7. У короткостроковому періоді до змінних витрат можна зачислити:
- а) витрати на придбання сировини;
 - б) процент за взяту фірмою позику;
 - в) амортизаційні відрахування;
 - г) страхові внески фірми;
 - д) усі твердження неправильні.
8. Постійні витрати фірми – це:
- а) явні витрати;
 - б) неявні витрати;
 - в) витрати, які несе фірма навіть у тому разі, якщо продукцію не виробляють;
 - г) найнижчі витрати виробництва для повного обсягу продукції;
 - д) усі відповіді неправильні.
9. Економічні витрати:
- а) перевищують явні й неявні витрати на величину бухгалтерського прибутку;
 - б) містять явні витрати, але не враховують неявні витрати;
 - в) не містять ні явних, ні неявних витрат;
 - г) містять неявні витрати, але не враховують явні витрати;
 - д) містять явні й неявні витрати, у тому числі нормальний прибуток.
10. Що характеризує корпорацію:
- а) зазвичай невеликий обсяг виробництва і незначний асортимент продукції;
 - б) простота утворення та реєстрації;
 - в) співвласники несуть лише обмежену відповідальність за її борги чи зобов'язання;
 - г) невелика кількість державних обмежень, що регулюють її діяльність;
 - д) прибутки розподіляють серед обмежених і необмежених партнерів за наперед визначеним співвідношенням.
11. Що є вищим органом управління акціонерного товариства:
- а) загальні збори акціонерів;
 - б) спостережна рада;
 - в) рада акціонерів, які мають контрольний пакет акцій;
 - г) правління (рада) директорів;
 - д) усі відповіді неправильні.
12. До основних виробничих фондів підприємства не належить:
- а) виробничі будівлі;
 - б) устаткування;
 - в) машини й інструменти;
 - г) предмети праці;
 - д) робоча худоба.
13. Що не належить до оборотних виробничих засобів підприємства:
- а) сировина;
 - б) основні й допоміжні матеріали;
 - в) незавершена продукція;
 - г) паливо й енергія;
 - д) готова продукція на складі.
14. Який вираз описує загальні витрати:
- а) ΔMC ;
 - б) $(MC-FC) \cdot Q$;
 - в) $TVC-TFC$;
 - г) $TFC+TVC$;

- д) $TVC+TFC+MC$.
15. Який вираз описує граничні витрати:
- $\Delta TVC:\Delta Q$;
 - $\Delta TFC:\Delta Q$;
 - $TFC:Q$;
 - $(PQ):\Delta Q$;
 - $\Delta TVC:Q$.
16. Як обчислюють середні змінні витрати:
- $TVC:Q$;
 - $TVC:\Delta Q$;
 - $\Delta TVC:\Delta Q$;
 - $(MC+TFC):Q$;
 - $(TVC-TFC):Q$.
17. Короткостроковий період у мікроекономіці – це проміжок часу, упродовж якого:
- усі виробничі ресурси змінні;
 - усі виробничі ресурси постійні;
 - фірма не може змінити ні своїх виробничих потужностей, ні рівень використання наявного устаткування;
 - фірма не може змінити виробничі потужності підприємства, але може змінити рівень використання наявного устаткування;
 - усі відповіді неправильні.
18. Нормальний прибуток:
- відображає неявну статтю витрат;
 - є частиною економічних витрат фірми;
 - є платою виробникові чи менеджеру за те, щоб не допустити відпливу ресурсів із однієї галузі в іншу;
 - є доходом, що його власник фірми міг би отримувати, вкладаючи свої ресурси в іншу справу поза своєю фірмою;
 - усі твердження правильні.
19. У якому з пунктів порушена класифікація підприємств за певними ознаками:
- підприємства масового, серійного, одиничного, індивідуального виробництва;
 - малі, середні, великі підприємства;
 - підприємства з автоматизованим, комплексно-механізованим, частково-механізованим, ручним виробництвом;
 - промислові, будівельні, транспортні, сільськогосподарські підприємства;
 - усі класифікації правильні.
20. Що не є недоліком одноосібного володіння:
- ресурси одноосібного володіння обмежені розміром грошового капіталу, яким володіє чи який може позичити власник;
 - власник несе необмежену відповідальність за свої борги;
 - власник не може користуватися послугами організованого фінансового ринку;
 - порівняно великі затрати й труднощі у процесі організації та припинення діяльності одноосібної фірми;
 - одноосібна фірма – це зазвичай малий обсяг виробництва і незначний асортимент продукції.

IV. Задачі

- Підприємець Павленко є власником невеликої столярні. Для допомоги він наймає одного працівника, якому виплачує 4 800 грн. за рік, сплачує 2 000 грн. за оренду приміщення, а матеріали коштують 18 000 грн. за рік. Павленко інвестував в устаткування для столярні 20 000 грн., на які щорічно міг би заробляти 2 000 грн. доходу, просто поклавши їх у банк. Павленку вже запропонували 6 000 грн. за рік як столяреві у столярному цеху сусідньої фірми. Загальний виторг його майстерні від продажу меблів становить 32 600 грн. Обчисліть бухгалтерський та економічний прибуток столярні Павленка.
- У таблиці наведено дані про загальні (валові) витрати фірми у довгостроковому періоді.

Обсяг продукції, одиниць за день	Витрати, грн		
	загальні	середні	граничні
0	0	–	
1	16	–	
2	24	–	
3	41	–	
4	70	–	
5	124	–	
6	176	–	

А. Визначте величину довгострокових середніх і довгострокових граничних витрат.

Б. За якого обсягу продукції довгострокові середні витрати є мінімальними?

3. У таблиці наведено дані про залежність витрат виробництва (TC) від випуску продукції (Q):

Випуск продукції (Q)	0	1	2	3	4	5	6
Загальні витрати (TC)	60	100	130	155	190	245	335

Обчисліть: а) постійні (FC), змінні (VC), граничні (MC), середні (AC), середні постійні (AFC), середні змінні (AVC) витрати.

- У короткостроковому періоді фірма виробляє 1 000 одиниць продукції. Середні змінні витрати дорівнюють 4 грн., а середні постійні – 1 грн. Визначте загальні витрати фірми.
- У галузі функціонує 1 000 фірм. У кожній фірми граничні витрати при виробництві п'яти одиниць продукції у місяць становлять 2 грн., шести одиниць – 3 грн., семи одиниць – 5 грн. Ринкова ціна одиниці продукції 3 грн. Обчисліть обсяг продукції галузі в місяць.
- Вартість придбаного фірмою устаткування становить 22 тис. грн. Ліквідаційна вартість дорівнює нулю. Строк служби устаткування – п'ять років. Визначте річні амортизаційні відрахування, якщо фірма використовує метод рівномірного нарахування зношення.
- Вартість устаткування фірми становить 50 тис. грн. Строк служби устаткування – п'ять років. Визначте щорічні амортизаційні відрахування, якщо фірма використовує для обчислення амортизації подвійно-знижувальний балансовий метод.
- Вартість устаткування фірми становить 40 тис. грн. Його ліквідаційна вартість – 2 тис. грн. Строк служби устаткування – вісім років. Витрати на оплату праці щорічно дорівнюють 12 тис. грн., на сировину, матеріали, енергію – 19 тис. грн. Щорічний виторг фірми від реалізації продукції – 42 тис. грн. Визначте, яку суму податку сплатить фірма на третьому році служби устаткування, якщо ставка податку з прибутку становить 30%, а амортизацію нараховують подвійно-знижувальним балансовим методом.

ТЕМА 9. ДОМОГОСПОДАРСТВО. ДОХОДИ В РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

I. Виберіть визначення для кожного терміна

заробітна плата
 номінальна заробітна плата
 реальна заробітна плата
 ставка заробітної плати
 пропозиція праці
 рента
 процент
 процентна ставка
 родинний розподіл доходів
 функціональний розподіл доходів
 крива Лоренца
 межа бідності
 рівень бідності
 диференціація доходів
 мінімальна зарплата
 ціна фактора виробництва
 граничний продукт праці
 граничний продукт капіталу

дисконтування
попит на працю

Визначення

1. Графічне зображення ступеня рівномірності розподілу доходу.
2. Купівельна спроможність номінальної зарплати.
3. Плата за використання праці.
4. Дохід осіб, що забезпечують національну економіку земельними ресурсами.
5. Розподіл у країні особистого (використовуваного) доходу між різними домогосподарствами.
6. Відсоток населення країни з доходами, що нижчі від офіційно визначеного рівня.
7. Плата за право користування грошовим капіталом, узятим у позику.
8. Сума, яку платять за одиницю ресурсу.
9. Розподіл національного доходу країни між тими, хто забезпечує економіку різними ресурсами.
10. Сума грошей, яку отримує найманий працівник за певний проміжок часу.
11. Плата за сто узятих у позику грошових одиниць.
12. Найнижча сума грошей, яку працедавці на законній підставі платять за роботу.
13. Ціна праці за одиницю часу.
14. Неоднаковий рівень доходів домогосподарств або працівників.
15. Вираження майбутнього доходу у поточній вартості.
16. Приріст загального обсягу продукції внаслідок застосування додаткової одиниці праці, коли кількість інших факторів незмінна.
17. Приріст загального обсягу продукції внаслідок застосування додаткової одиниці капіталу, коли кількість інших факторів незмінна.
18. Кількість робочої сили, яку фірми хочуть найняти за заданого рівня заробітної плати.
19. Кількість праці, яку домогосподарства пропонують на ринку за заданого рівня заробітної плати.
20. Рівень доходів, який забезпечує задоволення лише елементарних потреб сім'ї.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. Механізми визначення заробітної плати у ринковій і командній економіках не відрізняються між собою.
2. Зі зростанням номінальної заробітної плати підвищується також і реальна заробітна плата.
3. Реальна процентна ставка може бути від'ємною.
4. Що нижча процентна ставка, то менший попит на гроші.
5. Фірма-монополіст на ринку праці визначає ставку заробітної плати.
6. Якщо роздрібні ціни на товари й послуги зростають повільніше, ніж ставки номінальної заробітної плати, то реальна заробітна плата знижується.
7. Попит на товари й послуги є похідним від попиту на ресурси.
8. Головним видом доходу у країнах із ринковою економікою є заробітна плата.
9. Рента – це ціна економічного ресурсу з абсолютно нееластичною пропозицією.
10. Ринок праці не належить до ринків факторів виробництва.
11. У бідній країні усі родини бідні.
12. Номінальна й реальна заробітна плата змінюються лише в одному напрямі.
13. Середні ставки заробітної плати у різних країнах дуже близькі між собою.
14. Головною причиною значного розриву у рівнях середньої заробітної плати у різних країнах є відмінності в кількості робочої сили.
15. Крива попиту фірми на робочу силу відображає, як зміниться потрібна фірмі кількість робочої сили у разі зміни заробітної плати й незмінних інших чинників.
16. Крива попиту на працю має спадну траєкторію, що зумовлено ефектом заміщення.
17. Монополіст на ринку праці максимізує свій прибуток, наймаючи більшу кількість працівників і сплачуючи заробітну плату, що нижча, ніж за умов конкуренції.
18. Монопольну владу на конкретному ринку праці може мати й продавець робочої сили, коли у відповідній галузі слабкі професійні спілки.
19. Зростання доходів членів суспільства не впливає на ефективність функціонування національної економіки.
20. Платежі за тимчасове використання капітальних благ називають амортизацією.
21. Реальна заробітна плата в економіці України у 2000-2001 рр. зростала.
22. У соціально однорідному суспільстві крива Лоренца набуде вигляду прямої.

III. Дайте правильні відповіді

1. Що розуміють під функціональним розподілом доходу:

- а) розподіл доходу між споживанням і заощадженням;
 - б) розподіл фірмою доходу на дивіденди й розвиток виробництва;
 - в) розподіл національного доходу між факторами виробництва;
 - г) розподіл доходів між основними економічними суб'єктами;
 - д) усі відповіді неправильні.
2. Монопольну силу на ринку праці може мати:
- а) тільки профспілка, яка репрезентує продавців праці;
 - б) тільки велика фірма, яка є єдиним покупцем робочої сили на конкретному ринку праці;
 - в) нерідко і покупці, і продавці на ринку праці одночасно мають монопольну силу;
 - г) і продавці, і покупці на ринку праці ніколи не можуть мати монопольної сили;
 - д) усі відповіді неправильні.
3. За інших однакових умов монополіст максимізує свій прибуток, винаймаючи:
- а) рівноважну кількість праці;
 - б) більшу від рівноважної кількість праці;
 - в) меншу від рівноважної кількість праці;
 - г) винятково висококваліфікованих працівників;
 - д) усі відповіді неправильні.
4. У командній економіці ставки заробітної плати визначають:
- а) на ринку в процесі взаємодії попиту на працю й пропозиції праці;
 - б) на підставі особистих зв'язків;
 - в) державні інституції;
 - г) у процесі переговорів між адміністрацією підприємств і профспілками;
 - д) усі відповіді неправильні.
5. Реальну заробітну плату обчислюють як:
- а) відношення номінальної зарплати до рівня цін;
 - б) відношення рівня цін до номінальної заробітної плати;
 - в) відношення номінальної заробітної плати до суми цін товарів і послуг, куплених за неї;
 - г) відношення суми цін товарів і послуг, куплених за номінальну заробітну плату до рівня цін;
 - д) усі відповіді неправильні.
6. Що належить до напрямів використання особистих доходів:
- а) споживання;
 - б) заощадження;
 - в) сплата податків;
 - г) усі напрями.
7. Крива Лоренца відображає:
- а) ступінь рівності в розподілі доходів у суспільстві;
 - б) ступінь диференціації доходів працівників різних галузей;
 - в) залежність між розміром доходу та рівнем споживання;
 - г) залежність між кількістю членів домогосподарства та обсягом їх доходів;
 - д) усі відповіді неправильні.
8. За інших однакових умов земельна рента збільшуватиметься, якщо:
- а) знижується ціна землі;
 - б) збільшується попит на землю;
 - в) зменшується попит на землю;
 - г) пропозиція землі збільшується;
 - д) не збільшуватиметься за жодної з цих умов.
9. Ухвалюючи рішення про інвестиції, фірми беруть до уваги:
- а) реальну процентну ставку;
 - б) номінальну процентну ставку;
 - в) реальну процентну ставку за вирахуванням номінальної;
 - г) номінальну процентну ставку за вирахуванням реальної;
 - д) усі відповіді неправильні.

10. Рівноважна процентна ставка зрівнює:
- номінальну й реальну процентні ставки;
 - споживання й заощадження;
 - попит і пропозицію залучених коштів;
 - реальну процентну ставку та інфляцію;
 - усі відповіді неправильні.
11. До основних факторних доходів належать:
- заробітна плата, трансферні платежі, процент і рента;
 - заробітна плата, процент, рента, прибуток;
 - пенсії, процент, рента, заробітна плата;
 - пенсії, трансферні платежі, дивіденди і заробітна плата;
 - усі відповіді неправильні.
12. Номінальна й реальна заробітна плата можуть змінюватися:
- тільки в одному напрямі;
 - тільки в протилежних напрямках;
 - як в одному, так і в протилежних напрямках;
 - і номінальна, і реальна зарплата ніколи не змінюються;
 - усі відповіді неправильні.
13. Попит на працю в національній економіці передусім залежить від:
- кількості робочої сили;
 - кількості безробітних;
 - частки робочої сили у загальній кількості населення;
 - рівня продуктивності праці;
 - усіх перелічених чинників.
14. Ринок відповідає моделі монопсонії, якщо:
- одна велика фірма є єдиним покупцем на ринку певного товару;
 - кілька великих фірм є покупцями на ринку певного товару;
 - одна велика фірма є єдиним продавцем на ринку певного товару;
 - кілька великих фірм є продавцями на ринку певного товару;
 - усі відповіді неправильні.
15. У ринковій економіці частка заробітної плати у національному доході:
- є найнижчою серед усіх основних видів доходів;
 - приблизно така ж, як і частка прибутку, який отримують власники фірм;
 - перевищує суму часток прибутку, ренти й процента;
 - більша, ніж частка прибутку, але менша від суми часток трьох інших основних видів доходів;
 - усі відповіді неправильні.
16. Який чинник не впливає на пропозицію праці:
- загальна кількість населення;
 - середня кількість годин, відпрацьованих робітниками упродовж тижня чи року;
 - якість та кваліфікація праці робітників;
 - частка самодіяльного населення у загальній кількості населення;
 - продуктивність праці.
17. Яка ознака не характеризує ринку праці:
- важливу роль відіграють профспілки;
 - попит на працю, на відміну від попиту на споживчі товари, є не похідним, а первинним;
 - ринок праці належить до ресурсних ринків;
 - заробітна плата є видом ціни, який зачіпає життєві інтереси більшості людей;
 - робоча сила є особливим товаром.
18. Що не є причиною низьких темпів зростання продуктивності праці на макрорівні:
- недостатньо високий рівень наукових досліджень та конструкторських розробок;
 - високі темпи інфляції;

- в) низький рівень заощаджень і недостатній обсяг інвестицій;
- г) низькі податкові ставки;
- д) зростання цін на енергоносії.

19. Мінімальна заробітна плата в Україні на кінець 2001 р. у гривнях становила:

- а) 117;
- б) 77;
- в) 17;
- г) 140;
- д) усі відповіді неправильні.

20. Яке твердження правильне:

- а) чим ближча крива Лоренца до бісектриси, тим вищий ступінь рівності розподілу доходу у країні;
- б) перехідну економіку України характеризує зниження рівня диференціації доходів;
- в) розрив у рівнях доходів між 20% найбагатшого населення і 20% найбіднішого у розвинутих країнах більший, ніж у країнах, що розвиваються;
- г) якби ренту визначали на рівні, вищому від рівноважного, то попит на землю був би більшим від наявної кількості землі;
- д) між заробітною платою і кількістю працівників, що їх потребує фірма, є пряма залежність.

21. Бюджет сім'ї – це:

- а) загальна сума грошових доходів сім'ї;
- б) сума усіх видатків сім'ї за певний проміжок часу;
- в) загальна сума грошових доходів і споживчої заборгованості сім'ї;
- г) структура усіх доходів і видатків сім'ї за певний проміжок часу;
- д) усі відповіді неправильні.

22. У країнах із розвинутою ринковою економікою у структурі доходів сім'ї найвищу питому вагу мають:

- а) заробітна плата;
- б) доходи від підсобного господарства;
- в) майнові доходи;
- г) трансферні державні платежі;
- д) усі відповіді неправильні.

23. Який показник найточніше характеризує рівень життя:

- а) грошові доходи населення;
- б) реальний дохід на душу населення;
- в) рівень безробіття;
- г) темпи інфляції;
- д) коефіцієнт участі в робочій силі.

IV. Задачі

1. Припустімо, що Петро, Сергій, Ігор, Галина та Наталя отримують доходи в розмірі 500, 250, 125, 75 і 50 гривень відповідно. Побудуйте криву Лоренца і визначіть, який відсоток загального доходу отримує найбагатший і найбідніший з них.
2. Домогосподарство, яке складається з чотирьох осіб, у середньому за місяць отримує такі доходи: у формі заробітної плати після сплати податків – 1 240 грн.; пенсії – 220 грн.; майнові доходи – 140 грн. На харчування ця сім'я в середньому витрачає 600 грн. у місяць, на оплату житла – 120 грн., транспортні видатки – 220 грн., предмети особистої гігієни – 100 грн., на одяг і взуття – 260 грн., на книги – 80 грн., а решта – заощадження. Визначте структуру доходів і видатків цього домогосподарства.
3. Фірма здає в оренду приміщення, яке вона придбала за 100 тис. грн. Орендна плата за це приміщення становить 1 000 грн. за місяць. Витрати фірми на підтримання приміщення в належному стані, які вона відшкодовує з орендної плати, становлять 2 000 грн. за рік. Визначте річну норму прибутку на цю інвестицію фірми.

ТЕМА 10. НАЦІОНАЛЬНІ РАХУНКИ

I. Виберіть визначення для кожного терміна

валовий внутрішній продукт (ВВП)
 номінальний ВВП
 реальний ВВП
 ВВП-розрив
 кінцеві товари і послуги
 проміжні товари
 додана вартість
 подвійний рахунок
 видатковий метод обчислення ВВП
 споживчі видатки
 інвестиційні видатки
 розподільний метод обчислення ВВП
 чистий експорт
 тіньова економіка
 валовий національний продукт (ВНП)
 чистий внутрішній продукт
 національний дохід
 зайняті
 безробітні
 робоча сила
 рівень безробіття
 повна зайнятість
 індекс споживчих цін (ІСЦ)
 дефлятор ВВП
 інфлювання
 дефлювання
 державні закупівлі товарів і послуг
 використовуваний дохід
 особистий дохід
 відкрита економіка
 знецінення
 поцінування
 матеріаломісткість
 фондомісткість
 фондвіддача
 продуктивність праці

Визначення

1. Відношення вартості фіксованого кошика споживчих благ і послуг у розрахунковому періоді до його вартості в базовому періоді.
2. Відсоток робочої сили, що не має роботи у конкретний момент часу.
3. Видатки домогосподарств на купівлю товарів і послуг тривалого й короткострокового вжитку та на оплату послуг.
4. Видатки на закупівлю машин, устаткування, виробничих будівель тощо.
5. Видатки уряду та місцевих органів влади на купівлю кінцевих продуктів і на наймання в державний сектор працівників.
6. Ринкова вартість вироблених у країні кінцевих товарів і послуг, що обчислена у поточних цінах.
7. Природний (потенційний) реальний ВВП мінус фактичний реальний ВВП.
8. Вартість річного обсягу кінцевих товарів і послуг, вироблених у країні з ресурсів, що належать як резидентам країни, так і іноземцям.
9. Увесь дохід, зароблений власниками ресурсів, незалежно від того, де ці ресурси використовували – у власній країні чи за кордоном.
10. Товари і послуги, які купують для споживання, а не для подальшого перероблення.
11. Різниця між вартістю вироблених фірмою товарів і послуг та вартістю матеріалів і сировини, які куплені в постачальників.
12. Включення вартості проміжних товарів у валовий внутрішній продукт.
13. Товари, які зазнали певного оброблення, але не є кінцевим продуктом.

14. Вартість річного обсягу кінцевих товарів і послуг, вироблених із ресурсів, що належать резидентам країни, незалежно від того, де ці ресурси застосовують – у національній економіці чи за кордоном.
15. Дохід, який отримують домогосподарства до сплати податків.
16. Особистий дохід за вирахуванням особистих податків.
17. Номінальний ВВП, поділений на дефлятор ВВП.
18. Сумування видатків домогосподарств, фірм, уряду та іноземців на купівлю кінцевої продукції, виготовленої в країні.
19. Сумування усіх доходів, отриманих від виробництва всього обсягу продукції конкретного року.
20. Незареєстрована економічна діяльність (може бути як дозволеною, так і забороненою законом).
21. Різниця між експортом та імпортом країни.
22. Валовий внутрішній продукт за вирахуванням тієї частини, яка необхідна для відшкодування капітальних благ, зношених у процесі його виробництва.
23. Особи, які виконують певну оплачувану роботу або мають роботу, але не виконують її з певних причин (відпустка, хвороба, страйк).
24. Рівень зайнятості, за якого немає циклічного безробіття.
25. Відношення номінального ВВП до реального.
26. Визначення реального валового внутрішнього продукту збільшенням грошової вартості ВВП.
27. Загальна кількість осіб, які працюють, є безробітними або активно шукають роботу.
28. Особи, що не мають роботи, але активно її шукають.
29. Визначення реального валового внутрішнього продукту зменшенням грошової вартості ВВП.
30. Відношення вартості основних виробничих фондів до вартості валового внутрішнього продукту або національного доходу.
31. Відношення валового внутрішнього продукту до кількості зайнятих у національній економіці.
32. Падіння курсу валюти країни щодо валюти іншої країни.
33. Національна економіка, що тісно взаємодіє з економіками інших країн.
34. Відношення витрат матеріальних ресурсів до виготовленої продукції.
35. Відношення валового внутрішнього продукту (національного доходу) до вартості основних виробничих фондів.
36. Зростання курсу валюти країни щодо іншої валюти.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. Валовий внутрішній продукт, обчислений як сума видатків, дорівнює ВВП, обчисленому як сума доходів.
2. Кожну дорослу людину, яка не має роботи, вважають безробітною.
3. І номінальний, і реальний ВВП можна виміряти тільки в грошах.
4. Сума доданої вартості, створеної на усіх стадіях виробництва товарів і послуг, дорівнює вартості національного продукту.
5. Продукцію, виготовлену у натуральному господарстві, враховують у валовому внутрішньому продукті країни.
6. Валовий національний продукт перевищує національний дохід на величину амортизації.
7. Збільшення фондів свідчить про позитивні тенденції у розвитку національної економіки.
8. Зростання фондомісткості є ознакою несприятливих тенденцій у розвитку національної економіки.
9. Вартість кінцевих товарів і послуг та вартість проміжних товарів і послуг дорівнюють одна одній.
10. Додана вартість менша від витрат фірми на величину амортизації.
11. Державні закупівлі товарів і послуг не враховують трансферних платежів.
12. Зміни у запасах товарів враховують в обсязі національного виробництва.
13. Валовий внутрішній продукт дещо занижує реальний обсяг виробництва країни.
14. Валовий національний продукт завжди більший від валового внутрішнього продукту.
15. Особистий дохід більший від національного доходу на величину трансферних платежів.
16. Індекс споживчих цін обчислюють на підставі цін товарів і послуг, що включені у споживчий кошик.
17. Економіка більшості європейських країн є закритою.
18. Рівень безробіття у країнах-членах Європейського Союзу нині вищий, ніж у США.
19. Якщо фізичний обсяг продукції у країні скорочується, то номінальний ВВП обов'язково зменшується.
20. Збільшення величини приватних трансферних платежів збільшує валовий внутрішній продукт країни.

III. Дайте правильні відповіді

1. Ринкова вартість усіх кінцевих товарів і послуг, вироблених у країні протягом певного періоду часу, як звичайно, року – це:
 - а) валовий внутрішній продукт;
 - б) чистий внутрішній продукт;

- в) національний дохід;
 - г) використовуваний дохід;
 - д) чистий національний продукт.
2. Що із переліченого не враховують під час визначення валового внутрішнього продукту як суми доходів:
- а) непрямі податки;
 - б) рентні доходи;
 - в) заробітну плату;
 - г) амортизацію;
 - д) державні трансферні платежі.
3. Особистий дохід — це:
- а) вартість вироблених за рік товарів і послуг;
 - б) дохід, отриманий домогосподарствами упродовж року;
 - в) весь дохід для особистих видатків після сплати податків;
 - г) валовий внутрішній продукт за вирахуванням амортизації та непрямих податків;
 - д) національний дохід за вирахуванням трансферних платежів.
4. Валовий внутрішній продукт можна виміряти як суму:
- а) видатків на споживання, інвестицій, державних закупівель та чистого експорту;
 - б) видатків на споживання, трансферних платежів, заробітної плати і прибутків;
 - в) кінцевих товарів і послуг, трансферних платежів і чистих податків;
 - г) особистого доходу, національного доходу і трансферних платежів;
 - д) чистого національного продукту, трансферних платежів і амортизації.
5. Валовий внутрішній продукт є сумою ринкової вартості:
- а) проміжних товарів і послуг;
 - б) кінцевих товарів і послуг;
 - в) проміжних і кінцевих товарів і послуг;
 - г) товарів і послуг нижчої споживчої цінності;
 - д) усі твердження неправильні.
6. Якщо номінальний ВВП у 2001 р. перевищує номінальний ВВП у 2000 р., то реальний обсяг вироблених товарів і послуг у 2001 р. порівняно з попереднім роком повинен би:
- а) збільшитися;
 - б) зменшитися;
 - в) не змінитися;
 - г) немає достатньої інформації для визначення того, що сталося з реальним обсягом виробництва;
 - д) усі твердження неправильні.
7. Якщо ВВП України перевищує ВНП, то:
- а) реальний ВВП перевищує номінальний ВВП;
 - б) реальний ВНП перевищує номінальний ВВП;
 - в) виробництво проміжних товарів і послуг перевищує виробництво кінцевих товарів і послуг;
 - г) українські фактори виробництва створюють за кордоном більше доходу, ніж іноземні фактори виробництва в Україні;
 - д) іноземні фактори виробництва створюють в Україні більше доходу, ніж українські фактори виробництва за кордоном.
8. Якщо обсяг номінального ВВП і рівень цін зросли, то реальний ВВП:
- а) не змінився;
 - б) зменшився;
 - в) збільшився, однак менше, ніж ціни;
 - г) ця інформація не дає змоги визначити динаміку реального ВВП;
 - д) усі відповіді неправильні.
9. Яке твердження правильне:
- а) реальна процентна ставка є сумою номінальної процентної ставки і темпу інфляції;
 - б) реальна процентна ставка дорівнює номінальній процентній ставці мінус рівень інфляції;
 - в) номінальна процентна ставка дорівнює темпу інфляції мінус реальна процентна ставка;

- г) номінальна процентна ставка дорівнює реальній процентній ставці мінус темп інфляції;
- д) усі твердження неправильні.

10. Робоча сила країни охоплює:

- а) лише зайнятих;
- б) зайнятих і безробітних;
- в) зайнятих, безробітних та осіб, що перебувають у спеціалізованих установах;
- г) зайнятих та осіб, що перебувають у спеціалізованих установах;
- д) усі відповіді неправильні.

11. Індекс споживчих цін обчислюють як відношення між:

- а) сукупною ціною споживчого кошика у поточному році та сукупною ціною споживчого кошика в базовому році;
- б) сукупною ціною споживчого кошика у базовому році та національним доходом у поточному році;
- в) сукупною ціною споживчого кошика у поточному році та валовим внутрішнім продуктом у поточному році;
- г) сукупною ціною споживчого кошика у поточному році та валовим внутрішнім продуктом у базовому році;
- д) усі твердження неправильні.

12. Що враховують під час визначення валового внутрішнього продукту:

- а) державні трансферні платежі;
- б) продаж уживаних речей;
- в) проміжні товари і послуги;
- г) державні закупівлі товарів і послуг;
- д) приватні трансферні платежі.

13. Для визначення валового національного продукту потрібно до:

- а) ВВП додати надходження за фактори виробництва з-за кордону і відняти платежі за фактори виробництва решті світу;
- б) ВВП додати платежі за фактори виробництва решті світу і відняти надходження за фактори виробництва з-за кордону;
- в) ВВП додати національний дохід і відняти трансферні платежі;
- г) ВВП додати трансферні платежі і відняти національний дохід;
- д) національного доходу додати амортизацію і відняти непрямі податки.

14. Повна зайнятість – це становище на ринку праці, коли:

- а) всі учасники робочої сили мають роботу;
- б) існують лише фрикційне і структурне безробіття і немає циклічного безробіття;
- в) циклічне безробіття дорівнює розміру структурного безробіття;
- г) пропозиція робочої сили і попит на неї збігаються;
- д) усі твердження неправильні.

15. Прийнятним показником життєвого рівня в країні є:

- а) реальний ВВП на душу населення;
- б) реальний ВВП;
- в) номінальний ВВП на душу населення;
- г) номінальний ВВП;
- д) темп зростання номінального ВВП на душу населення.

16. Валовий внутрішній продукт дещо занижує обсяг національного виробництва, бо не враховує:

- а) проміжних товарів і послуг;
- б) результатів економічної діяльності у приватному секторі економіки;
- в) продукції, виготовленої у натуральному секторі економіки;
- г) продукції, виготовленої у державному секторі економіки;
- д) продукції сільського господарства.

17. Якщо “Дженерал моторз” буде новий автомобільний завод в Україні, то:

- а) ВВП України зростатиме швидше, ніж ВВП;
- б) ВВП України зростатиме повільніше, ніж ВВП;

- в) і ВВП, і ВНП України зменшаться, оскільки частину доходу від цих інвестицій привласнюватимуть іноземці;
- г) ВВП і ВНП України зростатимуть однаковим темпом;
- д) усі твердження неправильні.

18. Якщо подушний ВВП 2000 р. становив 6 070 грн., а 2001 р. – 6 520 грн., то темп приросту подушного ВВП за цей період становить, %:

- а) 6,9;
- б) 7,4;
- в) 106,9;
- г) 107,4;
- д) 0,5.

19. Валовий внутрішній продукт збільшується, якщо:

- а) імпорт товарів і послуг перевищує їхній експорт;
- б) збільшуються державні видатки на закупівлю товарів і послуг;
- в) населення купує більшу кількість акцій;
- г) зменшується кількість грошей в обігу;
- д) підвищуються податки з населення.

20. У валовому внутрішньому продукті не враховують:

- а) амортизацію;
- б) видатки державного бюджету на товари і послуги;
- в) перевищення імпорту над експортом;
- г) приватні трансферні платежі;
- д) чисті інвестиції.

IV. Задачі

1. Нижче перелічено компоненти валового внутрішнього продукту за певний рік, млрд грн. Обчисліть ВВП як суму видатків і суму доходів.

Особисті видатки на споживання	30
Рента	3
Відрахування на споживання капіталу	10
Процент	5
Доходи індивідуальних власників	6
Чистий експорт	2
Трансферні платежі	3
Заробітна плата	26
Непрямі податки на бізнес	2
Прибуток акціонерних підприємств	6
Державні закупівлі товарів і послуг	12
Чисті інвестиції	4

2. У гіпотетичній економіці виробляють лише два блага – хліб та автомобілі. У таблиці наведено дані за два роки. Приймаючи 2000 р. за базовий, обчисліть для кожного року номінальний та реальний ВВП.

Показник	Роки	
	2000 р.	2010 р.
Ціна автомобіля, грн.	20 000	30 000
Ціна хлібини, грн.	1	2
Кількість виготовлених автомобілів	100	200
Кількість випечених хлібин	500 000	400 000

3. Нехай в економіці Богатії є лише дві фірми: автомобільна і харчова. Автомобільна фірма виробила 1 000 легкових автомобілів, які продала за 6 000 грн. кожний, і 100 вантажних автомобілів, які продано за 8000 грн. кожний. Споживачі Богатії купили 750 легкових автомобілів, уряд – 50, а 200 легкових автомобілів експортували за кордон. Харчова компанія закупила усі вантажівки.

Обсяг продажу за рік харчової фірми становив 14 млн. грн. Витрати на виробництво в автомобільній компанії – 4,7 млн. грн., у тому числі на зарплату – 3,8 млн. грн., процент – 0,1, ренту – 0,2, амортизацію – 0,6 млн. грн. Витрати на виробництво у харчовій компанії – 10,9 млн. грн., в тому числі на заробітну

плату – 8 млн. грн., ренту – 1,0 , процент – 0,2 , амортизацію –1,7 млн. грн. Непрямих податків у Богатії немає.

Визначте валовий внутрішній продукт Богатії і його структуру за обома методиками.

4. Використайте наведені дані для Богатії, щоб обчислити: а) кількість робочої сили у 2000 і 2001 р.; б) офіційний рівень безробіття у 2000 і 2001 р.; всі дані – млн. осіб.

Показник	Роки	
	2000 р.	2001 р.
Населення	49,2	49,5
Кількість зайнятих	22,1	22,2
Кількість безробітних	2,2	2,3

Якщо природний рівень безробіття становить 6,6%, то яким є циклічне безробіття у 2000 і 2001 р.

5. У 1990 р. номінальний валовий внутрішній продукт Богатії становив 500 млн. грн. У 2001 р. дефлятор ВВП дорівнював 2,0 стосовно 1990 р. Реальний ВВП збільшився за 2001-1990 рр. на 40%. Обчисліть обсяг номінального ВВП у 2001р.

6. На скільки збільшиться валовий внутрішній продукт країни унаслідок такої виробничої діяльності. Фермер зібрав зерно і продав його мірошникові за 5 тис. грн. Мірошник розмолот його і продав власникові пекарні за 8 тис. грн. У пекарні випікали хліб і продавали його бакалійникові, отримавши 18 тис. грн. Бакалійник продавав хліб споживачам, уторгувавши 20 тис. грн.

ТЕМА 11. СУКУПНИЙ ПОПИТ І СУКУПНА ПРОПОЗИЦІЯ

I. Виберіть визначення для кожного терміна

інтенсифікація економіки
 сукупний попит
 крива сукупного попиту
 сукупна пропозиція
 крива сукупної пропозиції
 стагфляція
 виробіток на одного зайнятого
 класичний відрізок кривої *AS*
 кейнсіанський відрізок кривої *AS*
 проміжний відрізок кривої *AS*
 природний (потенційний) обсяг виробництва
 макроекономічна рівновага
 рівноважний ВВП
 людський капітал
 перегріта економіка
 нецінові чинники сукупного попиту
 збурення сукупного попиту
 збурення сукупної пропозиції
 рівноважний рівень цін
 виробнича функція

Визначення

1. Загальна кількість товарів і послуг, яку можуть запропонувати виробники за заданого рівня цін.
2. Загальний обсяг товарів і послуг, яку хочуть купити покупці за заданого рівня цін.
3. Майже горизонтальна частина кривої сукупної пропозиції, на якій рівень цін помітно не змінюється, якщо обсяг реального ВВП змінюється.
4. Одночасне зростання рівня цін і рівня безробіття.
5. Перевищення реальним ВВП його природного (потенційного) рівня.
6. Дуже крутий або вертикальний відрізок кривої сукупної пропозиції, на якому зростає лише рівень цін, а реальний обсяг виробництва майже не змінюється.
7. Загальний обсяг вироблених товарів і послуг дорівнює загальному обсягу проданих товарів і послуг.

8. Графічне зображення взаємозв'язку між кількістю товарів і послуг, яку покупці хочуть придбати та загальним рівнем цін.
9. Зростання значення в національній економіці підвищення ефективності використання ресурсів як джерела збільшення національного продукту.
10. Відрізок кривої сукупної пропозиції, який перебуває між кейнсіанським і класичним.
11. Обсяг реального ВВП, за якого сукупний попит дорівнює сукупній пропозиції.
12. Обсяг знань та рівень кваліфікації, що їх набувають працівники через освіту, професійну підготовку, в процесі праці тощо.
13. Графічне зображення взаємозв'язку між кількістю товарів і послуг, яку виробники готові постачати та загальним рівнем цін.
14. Обсяг національного виробництва, який досягають за повної зайнятості.
15. Не пов'язані з рівнем цін обставини, що впливають на видатки покупців за заданого рівня цін.
16. Екзогенні події, що переміщують криву сукупної пропозиції.
17. Рівень цін, за якого крива сукупного попиту перетинає криву сукупної пропозиції.
18. Відношення валового внутрішнього продукту до кількості працівників.
19. Екзогенні події, що переміщують криву сукупного попиту.
20. Математична залежність, яка визначає можливий обсяг продукції у межах фірми або національної економіки за заданих ресурсів і технології.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. У рівноважній економіці завжди є повна зайнятість.
2. Зі збільшенням сукупного попиту на проміжному відрізку кривої сукупної пропозиції зростають і ціни, і реальний обсяг національного виробництва.
3. Криві сукупного попиту і сукупної пропозиції переміщуються під впливом цінових чинників.
4. Підвищення курсу національної валюти щодо іноземних валют стимулює зростання експорту і, отже, збільшує сукупний попит.
5. Уряд нерідко намагається розширити сукупний попит, щоб знизити рівень безробіття.
6. Переміщення кривої сукупного попиту на вертикальному відрізку кривої сукупної пропозиції не впливає на рівень цін.
7. Зниження цін на енергоносії може спричинити стагфляцію.
8. Якщо державні мужі намагаються вивести економіку із фази спаду, то вони повинні так використовувати знаряддя макроекономічної політики, щоб зменшити сукупний попит.
9. Інвестиції є наймінливішим компонентом сукупного попиту упродовж ділового циклу.
10. Між рівнем цін і обсягом національного виробництва є пряма залежність.
11. Коли змінюється рівень цін, а інші чинники незмінні, то цю ситуацію можна зобразити як рух від однієї точки до іншої по стабільній кривій Філіпса.
12. Сукупний попит у країні зростатиме з підвищенням рівня ділової активності в її торговельних партнерів.
13. Збурення сукупної пропозиції здебільшого є причиною зростання витрат на сировинні матеріали.
14. Підвищення внутрішнього рівня цін (стосовно світового) збільшує експорт країни і зменшує її імпорт.
15. За оптимістичної оцінки споживачами їхніх майбутніх доходів крива сукупного попиту переміщуватиметься вліво.
16. Збільшення державних видатків на товари і послуги прямо розширює сукупний попит.
17. У короткостроковому періоді крива сукупної пропозиції має висхідну траєкторію.
18. Висхідна траєкторія кривої короткострокової сукупної пропозиції зумовлена зміною витрат на одиницю продукції в разі збільшення або зменшення обсягу національного виробництва.
19. Сукупна пропозиція у довгостроковому періоді винятково залежить від виробничого потенціалу національної економіки.
20. Посилення монополістичних тенденцій на ринках факторів виробництва може вплинути на динаміку сукупної пропозиції.

III. Дайте правильні відповіді

1. Компонентами сукупного попиту є:
 - а) видатки на споживання, інвестиційні і державні видатки та амортизація;
 - б) видатки на споживання, інвестиційні і державні видатки та чистий експорт;
 - в) інвестиційні і державні видатки, чистий експорт та амортизація;
 - г) чистий експорт, амортизація, непрямі податки та трансферні платежі;
 - д) усі відповіді неправильні.

2. Крива сукупного попиту відбиває відношення між:
 - а) рівнем цін і виробленим ВВП у реальному вираженні;
 - б) рівнем цін і сукупними видатками на купівлю товарів і послуг;
 - в) рівнем цін, який визнають покупці, і рівнем цін, який задовольняє продавців;
 - г) обсягами виробленого і спожитого реального ВВП;
 - д) усі відповіді неправильні.

3. Переміщення кривої сукупного попиту вправо не може відображати:
 - а) підвищення рівня цін і реального обсягу ВВП одночасно;
 - б) підвищення рівня цін без зростання реального обсягу ВВП;
 - в) зростання реального ВВП без підвищення рівня цін;
 - г) підвищення цін і зниження реального ВВП одночасно;
 - д) усі твердження неправильні.

4. Якщо економіка перебуває на кейнсіанському відрізку кривої сукупної пропозиції, то збільшення сукупного попиту веде до:
 - а) зростання рівня цін, але не впливає на реальний ВВП;
 - б) зростання реального ВВП, рівень же цін помітно не змінюється;
 - в) підвищення рівня цін і зменшення реального ВВП;
 - г) зниження рівня цін і збільшення реального ВВП;
 - д) усі твердження неправильні.

5. Зростання оптимізму споживачів щодо рівня їхніх доходів переміщуватиме:
 - а) криву сукупного попиту вліво;
 - б) криву сукупного попиту вправо;
 - в) криву сукупної пропозиції вліво;
 - г) криву сукупного попиту вліво, а сукупної пропозиції вправо;
 - д) усі твердження неправильні.

6. Крива сукупної пропозиції виражає залежність між:
 - а) рівнем цін і споживаним реальним ВВП;
 - б) рівнем цін і виробленим реальним ВВП;
 - в) спожитим і виробленим реальними ВВП;
 - г) рівнем цін і сукупними видатками на купівлю товарів і послуг;
 - д) усі твердження неправильні.

7. Якщо уряд посилює вимоги щодо збереження довкілля, то це спричинює:
 - а) зростання витрат на одиницю продукції і переміщення кривої сукупної пропозиції вправо;
 - б) зростання витрат на одиницю продукції і переміщення кривої сукупної пропозиції вліво;
 - в) зменшення витрат на одиницю продукції і переміщення кривої сукупної пропозиції вправо;
 - г) зменшення витрат на одиницю продукції і переміщення кривої сукупної пропозиції вліво;
 - д) усі твердження неправильні.

8. Якщо обсяг рівноважного ВВП перевищує його природний (потенційний) рівень, то збільшення сукупного попиту:
 - а) підвищує рівень цін, а реальний ВВП майже не змінюється;
 - б) підвищує рівень цін і збільшує реальний ВВП;
 - в) знижує рівень цін і зменшує реальний ВВП;
 - г) знижує рівень цін і збільшує реальний ВВП;
 - д) усі твердження неправильні.

9. Якщо рівень цін зростає, а обсяг національного виробництва зменшується, то це спричиняє переміщення:
 - а) кривої сукупної пропозиції вправо;
 - б) кривої сукупного попиту вліво;
 - в) кривої сукупної пропозиції вліво;
 - г) кривої сукупного попиту вправо;
 - д) усі твердження неправильні.

10. Після першого нафтошоку у країнах-імпортерах нафти:

- а) крива сукупної пропозиції перемістилася вправо, і темпи інфляції зросли;
- б) крива сукупної пропозиції перемістилася вліво, і темпи інфляції знизилися;
- в) крива сукупної пропозиції перемістилася вліво, і темпи інфляції зросли;
- г) крива сукупної пропозиції перемістилася вправо, і темпи інфляції знизилися;
- д) усі твердження неправильні.

11. Переміщення кривої сукупного попиту зумовлено:

- а) зміною загального рівня цін;
- б) змінами у нецінових чинниках сукупного попиту;
- в) змінами у витратах виробництва;
- г) змінами у правових нормах, згідно з якими функціонують підприємства;
- д) усі твердження неправильні.

12. Переміщення кривої сукупної пропозиції зумовлено:

- а) зміною загального рівня цін;
- б) змінами у нецінових чинниках сукупної пропозиції;
- в) змінами у розмірі національного доходу інших країн;
- г) змінами у сподіваннях населення щодо їхніх доходів;
- д) усі твердження неправильні.

13. Збільшення сукупного попиту на проміжному відрізку сукупної пропозиції веде до:

- а) збільшення обсягу національного виробництва і зростання цін;
- б) зменшення обсягу національного виробництва і помітного зростання цін;
- в) зменшення обсягу національного виробництва майже без зміни цін;
- г) збільшення обсягу національного виробництва майже без зміни цін;
- д) усі твердження неправильні.

14. Якщо у національній економіці відбулось несприятливе збурення пропозиції, то:

- а) витрати виробництва на одиницю продукції зменшаться;
- б) обсяг національного виробництва збільшиться;
- в) рівень цін підвищиться;
- г) крива AS переміститься вправо;
- д) усі твердження неправильні.

15. Природний (потенційний) рівень національного виробництва – це обсяг реального ВВП, виробленого за:

- а) умов, коли в національній економіці нема безробіття;
- б) максимально можливого рівня інвестицій;
- в) фрикційного і структурного безробіття та відсутності циклічного безробіття;
- г) максимально можливого обсягу сукупного попиту;
- д) усі твердження неправильні.

III. Задачі

1. Наведена нижче таблиця містить дані, що характеризують сукупну пропозицію:

Рівень цін (P)	Реальний ВВП (Y)
250	500
200	500
175	300
140	250
125	180
112	130
111	120
110	100

У яких межах змінюється обсяг реального ВВП (Y) та рівень цін (P) на:

- а) кейнсіанському відрізку кривої сукупної пропозиції (AS);
- б) класичному відрізку кривої AS ;
- в) на проміжному відрізку кривої AS ?

2. Припустімо, що в гіпотетичній економіці є така залежність між реальним обсягом продукції та кількістю факторів, що потрібні для виробництва цього обсягу продукції:

Затрати вхідних факторів виробництва (одиниць)	Реальний внутрішній обсяг продукції (одиниць)
30	80
22,5	60
15	40

- А. Який рівень продуктивності у цій економіці?
- Б. Якщо ціна кожної одиниці факторів виробництва є 4 грн., то які витрати виробництва на одиницю продукції?
- В. Нехай ціна факторів виробництва зросла від 4 до 5 грн., а продуктивність праці не змінилася. У якому напрямі це зростання ціни факторів переміщуватиме криву сукупної пропозиції? Якими є нові витрати виробництва на одиницю продукції? Як ці зміни вплинуть на рівень цін і реальний обсяг виробництва?
- Г. Якщо ціни факторів виробництва не змінилися, а їхня продуктивність зросла на 100%, то якими будуть витрати на одиницю продукції? У якому напрямі переміститься крива сукупної пропозиції? Як зміниться рівень цін і реальний обсяг виробництва?

ТЕМА 12. СПОЖИВАННЯ Й ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ

І. Виберіть визначення для кожного терміна

споживання
 інвестиції
 економічне зростання
 точка нульового заощадження
 гранична схильність до споживання
 середня схильність до споживання
 інтенсивний тип економічного зростання
 екстенсивний тип економічного зростання
 номінальна процентна ставка
 реальна процентна ставка
 чисті інвестиції
 “закляте коло бідності”
 валові інвестиції
 коефіцієнт народжуваності
 коефіцієнт природного приросту населення
 демографічний вибух
 актив вищої цінності
 актив нижчої цінності
 особисті заощадження
 національні заощадження
 інвестиції у запаси

Визначення

1. Видатки на виробництво і нагромадження капітальних благ.
2. Зростання національної економіки, яке ґрунтується на якісному вдосконаленні та ефективному використанні факторів виробництва.
3. Приріст капіталу в національній економіці.
4. Типова проблема країн, що розвиваються, коли їхні подушні доходи є перешкодою для досягнення рівнів заощадження та інвестицій, потрібних для прийнятних темпів економічного зростання.
5. Кількість народжень у країні на 1000 осіб населення упродовж року.
6. Видатки на вироблені капітальні блага та приріст запасів.
7. Актив, попит на який зростає швидше, ніж майно.
8. Високі темпи зростання населення.
9. Сума особистих заощаджень, заощаджень підприємств та державних заощаджень.

10. Різниця між використовуваним доходом і споживанням.
11. Зміна кількості товарів, що перебувають на складах фірм.
12. Видатки на придбання товарів і послуг для задоволення потреб людей.
13. Рівень використовуваного доходу, за якого домогосподарства витрачають на споживання увесь свій дохід.
14. Збільшення реального обсягу виробництва у країні.
15. Частка видатків на споживання у будь-якій зміні використовуваного доходу.
16. Зростання національної економіки, що ґрунтується на кількісному збільшенні трудових і матеріальних ресурсів.
17. Рівень процента, не скоригований на інфляцію.
18. Різниця між коефіцієнтом народжуваності і коефіцієнтом смертності.
19. Актив, попит на який зростає повільніше, ніж на майно.
20. Рівень процента, скоригований на інфляцію.
21. Частка використовуваного доходу, яку домогосподарства витрачають на споживчі товари і послуги.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. Зі збільшенням доходу споживача частка видатків на продукти харчування зменшується.
2. Сума граничної схильності до споживання і заощадження може перевищувати 1.
3. Інвестиційні видатки стабільні.
4. Зростання податків на доходи громадян знижує і видатки на споживання, і розмір заощаджень.
5. Гранична схильність до споживання – це відношення приросту видатків на споживання до приросту використовуваного доходу.
6. Незаможні сім'ї витрачають на продукти харчування більшу частину свого використовуваного доходу.
7. Висока середня схильність до споживання означає низьку середню схильність до заощадження.
8. Економічне зростання – це збільшення номінального обсягу ВВП за певний проміжок часу.
9. Орні землі – важливий фактор економічного зростання в Україні.
10. Збільшення кількості відпрацьованого робочого часу – інтенсивний чинник економічного зростання.
11. Економічне зростання послаблює суперечність між необмеженими потребами й обмеженими ресурсами.
12. Збільшення кількості працівників – екстенсивний чинник економічного зростання.
13. Переміщення кривої виробничих можливостей вліво свідчить про збільшення виробничого потенціалу країни.
14. Технічний прогрес є головним чинником зростання продуктивності праці в розвинутій ринковій економіці.
15. Капіталоозброєність – це відношення сукупного капіталу до робочої сили.
16. Підвищення продуктивності часто досягають завдяки економії, зумовленій масштабами виробництва і поліпшенням розподілу ресурсів.
17. Валові інвестиції є точним вимірником збільшення капіталу країни.
18. Інвестування буде прибутковим, якщо норма прибутку, яку фірма сподівається одержати, нижча від реальної процентної ставки.
19. Несприятливе макросередовище сповільнює економічне зростання.
20. Навіть дуже бідні на ресурси країни можуть мати високі темпи економічного зростання і забезпечувати високий рівень життя своїх громадян.

III. Дайте правильні відповіді

1. Якщо використовуваний дохід зменшується, то за інших однакових умов:
 - а) і видатки на споживання, і заощадження збільшуються;
 - б) видатки на споживання збільшуються, а заощадження зменшуються;
 - в) видатки на споживання зменшуються, а заощадження збільшуються;
 - г) зменшуються і видатки на споживання, і заощадження;
 - д) усі твердження неправильні.
2. Якщо використовуваний дохід у країні збільшується, то у тривалому періоді:
 - а) середня схильність до споживання і до заощадження збільшаться;
 - б) середня схильність до споживання зменшиться, а до заощадження збільшиться;
 - в) середня схильність до споживання і до заощадження не зміняться;
 - г) середня схильність до споживання і до заощадження зменшаться;
 - д) усі твердження неправильні.

3. Який показник найбільше підходить для вимірювання військового потенціалу держави:
- номінальний ВВП;
 - номінальний подушний ВВП;
 - реальний подушний ВВП;
 - реальний ВВП;
 - середній подушний дохід сім'ї.
4. Що не впливає на зростання продуктивності праці:
- зміни у технології виробництва;
 - рівень організації виробництва;
 - рівень освіти і кваліфікації працівників;
 - збільшення кількості працівників;
 - ефект масштабу виробництва.
5. Економічне зростання графічно можна проілюструвати:
- рухом від однієї точки до іншої по кривій виробничих можливостей;
 - рухом від однієї точки до іншої за межами кривої виробничих можливостей;
 - переміщенням уліво кривої виробничих можливостей;
 - переміщенням управо кривої виробничих можливостей;
 - усі твердження неправильні.
6. Що не є фактором пропозиції, який зумовлює фізичну здатність економіки до зростання:
- кількість та якість природних ресурсів;
 - кількість та якість трудових ресурсів;
 - обсяг капіталу;
 - науково-дослідні розробки, менеджмент і підприємництво;
 - макросередовище.
7. Економіка більшості нових індустріальних країн розвивається високими темпами завдяки:
- величезним природним багатствам, які вони мають;
 - заощадженню та інвестуванню небувало високого відсотка їхнього ВВП;
 - нагромадженню багатства в імперіалістичних війнах;
 - припливу величезної кількості висококваліфікованих іммігрантів;
 - безоплатному передаванню ресурсів цим країнам високорозвинутими державами.
8. Нафта є прикладом:
- людського капіталу;
 - фізичного капіталу;
 - відновлюваних природних ресурсів;
 - невідновлюваних природних ресурсів;
 - технології.
9. Що уряд не повинен робити для прискорення економічного зростання:
- сприяти зовнішній торгівлі;
 - заохочувати заощадження та інвестиції;
 - сприяти науковим дослідженням і конструкторським розробкам;
 - націоналізувати фабрики і заводи;
 - заохочувати нагромадження людського капіталу.
10. Реальний ВВП країни за рік можна визначити як добуток:
- фондомісткості та фондівдачі;
 - кількості праці та продуктивності праці;
 - кількості праці та фондівдачі;
 - продуктивності праці та фондівдачі;
 - усі твердження неправильні.
11. Економічне зростання означає:
- збільшення ресурсів та можливостей для виробництва;
 - забезпечення повної зайнятості;
 - збільшення реального обсягу виробництва товарів і послуг та переміщення кривої виробничих можливостей управо;

- г) переміщення кривої виробничих можливостей уліво;
д) усі твердження неправильні.
12. Збільшення інвестиційних видатків свідчить про те, що:
а) знизився рівень інфляції;
б) зменшилася частка споживання у ВВП;
в) збільшився сукупний попит;
г) збільшилася сукупна пропозиція;
д) усі твердження неправильні.
13. Яке твердження неправильне:
а) чисті інвестиції дорівнюють валовим інвестиціям плюс амортизація;
б) реальна процентна ставка – це номінальна процентна ставка мінус рівень інфляції;
в) середня схильність до споживання – це частка споживання у використуваному доході;
г) ліквідність активу – це його здатність швидко і без втрат вартості перетворюватися на готівку;
д) сума граничної схильності до споживання та граничної схильності до заощадження завжди дорівнює 1.
14. Яке твердження правильне:
а) зі збільшенням доходів споживачів частка видатків на продукти харчування збільшується;
б) між країнами нема великих відмінностей у середній схильності до споживання;
в) більше майно веде до меншого обсягу споживання;
г) споживачі можуть суттєво розширити свій обсяг споживання у поточному періоді, переміщуючи в цей період свої майбутні доходи;
д) готівка є активом вищої цінності.
15. Національні заощадження дорівнюють:
а) приватні заощадження плюс державні заощадження;
б) заощадження домогосподарств плюс заощадження підприємств мінус державні заощадження;
в) валовий внутрішній продукт мінус державні закупівлі;
г) усі відповіді неправильні.
16. Інвестиції – це:
а) купівля акцій та облігацій;
б) наші вклади в банку;
в) видатки на купівлю устаткування та виробничих будівель;
г) видатки на купівлю товарів і послуг;
д) усі відповіді неправильні.
17. Між якими величинами є обернена залежність:
а) споживчими видатками і використуваним доходом;
б) інвестиційними видатками і рівнем процентної ставки;
в) інвестиційними видатками і валовим внутрішнім продуктом;
г) заощадженнями і використуваним доходом;
д) усі твердження неправильні.
18. Що не належить до головних видів активів, у яких заощаджують домогосподарства:
а) готівка, гроші на рахунках у банках, облігації;
б) земля, ліси, житлові будинки;
в) твори мистецтва, дорогоцінності;
г) національні парки, заповідники;
д) виробничі будівлі, устаткування тощо.
19. Яке твердження неправильне:
а) якщо попит на певний актив зростає повільніше, ніж майно заощадника, то це актив вищої цінності;
б) диверсифікація знижує ступінь ризику, пов'язаного з нагромадженням того чи іншого активу;
в) щорічно вартість готівки зменшується на рівень інфляції;
г) збільшення очікуваного доходу на актив порівняно з альтернативними активами (за інших однакових умов) збільшує попит заощадників на цей актив;
д) різні активи мають неоднаковий рівень ліквідності.

20. Продуктивність праці у національній економіці вимірюють як відношення:

- кількості відпрацьованих людино-годин до реального ВВП;
- затрат капіталу до реального обсягу продукту;
- реального ВВП до кількості населення країни;
- реального ВВП до кількості відпрацьованих людино-годин;
- реального ВВП до затрат капіталу.

21. Яка рівність правильна:

а)

$$\left(\begin{array}{l} \text{продуктивн ість праці} \\ \text{щогодинний виробіток} \\ \text{на зайнятого} \end{array} \right) = \frac{\text{кількість відпрацьованих}}{\text{людино – годин}} \times \frac{\text{обсяг}}{\text{продукту}} ;$$

б)

$$\text{обсяг продукту} = \frac{\text{кількість відпрацьованих}}{\text{людино – годин}} \times \frac{\text{продуктивн ість}}{\text{праці}} ;$$

в)

$$\text{обсяг продукту} = \frac{\text{кількість відпрацьованих}}{\text{людино – годин}} \times \frac{\text{продуктивн ість}}{\text{праці}} ;$$

г)

$$\frac{\text{кількість відпрацьованих}}{\text{людино – годин}} = \frac{\text{продуктивн ість}}{\text{праці}} \times \frac{\text{обсяг}}{\text{продукту}} ;$$

д)

$$\text{продуктивн ість праці} = \frac{\text{кількість відпрацьованих}}{\text{людино – годин}} \times \frac{\text{обсяг}}{\text{продукту}} .$$

IV. Задачі

- Реальний ВВП становить 160 млрд. грн. у першому році і 164,8 млрд. грн. у другому. Обчисліть темп приросту ВВП. Якщо населення країни зросло з 49,6 млн. осіб у першому році до 49,8 млн. осіб у другому, які темпи зростання ВВП на душу населення?
- Заповніть таблицю ($MPS=0,25$).

Використовуваний дохід, грн.	Споживання, грн.	Заощадження , грн.	APC	APS	MPC	MP S
140	–	- 4	–	–	–	–
160	–	0	–	–	–	–
180	–	–	–	–	–	–
200	–	–	–	–	–	–
220	–	–	–	–	–	–
240	–	–	–	–	–	–
260	–	–	–	–	–	–
280	–	–	–	–	–	–
300	–	–	–	–	–	–

- В економіці країни немає інвестиційних проектів, які могли б забезпечити сподівану норму чистого прибутку у 25% і більше. Проте є інвестиційні проекти на суму 20 млн. грн., що мають очікувану норму прибутку понад 20%, однак нижчу, ніж 25%; ще на 35 млн. грн., що мають норму прибутку понад 15%, але нижчу, ніж 20%; ще на 40 млн. грн. – понад 10%, проте нижчу, ніж 15%; ще на 25 млн. грн. – понад 8%, але нижче 10%. Яким буде обсяг інвестицій, якщо реальна процентна ставка становить 10%?
- Припустімо, що в економіці Богатії нема державних видатків і зовнішньої торгівлі. Тому національний продукт (ВВП) надходить лише до вітчизняних фірм і домогосподарств. Середня схильність до споживання дорівнює 0,8. Капіталомісткість – відношення сукупного капіталу до національного продукту – становить 2. В економіці Богатії ресурси використовують повністю. Заповніть таблицю.

Рік	ВВП	Заощадження	Інвестиції	Зміни у розмірі ВВП
1	500	–	–	–
2	–	–	–	–
3	–	–	–	–
4	–	–	–	–

ТЕМА 13. МАКРОЕКОНОМІЧНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ

I. Виберіть визначення для кожного терміна

економічні коливання
сезонні коливання
фрикційне безробіття
структурне безробіття
циклічне безробіття
природна норма безробіття
інфляція
дефляція
інфляція попиту
інфляція пропозиції
помірна інфляція
гіперінфляція
галопуюча інфляція
збалансована інфляція
передбачена інфляція
непередбачена інфляція
сучасна інфляція
класична інфляція
коефіцієнт участі в робочій силі
зневірені працівники
індексація
дезінфляція
лібералізація цін
спад
дно
піднесення
вершина
пожвавлення
бум
рецесія
депресія

Визначення

1. Найвища точка піднесення.
2. Працівники, що припинили пошук роботи внаслідок невдалих попередніх намагань знайти її.
3. Бурхливе піднесення.
4. Глибокий і тривалий спад.
5. Періодичні зміни в обсязі національного виробництва, зайнятості й доходах.
6. Безробіття, пов'язане з добровільною зміною працівниками місця роботи і тимчасовими звільненнями.
7. Відхилення фактичного рівня безробіття від його природної норми.
8. Зростання загального рівня цін.
9. Хронічна інфляція другої половини ХХ ст.
10. Епізодична інфляція, яка переходить у зниження загального рівня цін.
11. Фаза ділового циклу, у якій скорочується реальний обсяг національного виробництва.
12. Найнижча точка спаду.
13. Зниження загального рівня цін.
14. Типовий рівень безробіття в країні, навколо якого коливаються фактичні рівні безробіття.
15. Безробіття, зумовлене змінами в попиті на споживчі товари і в технологіях виробництва.

16. Підвищення або зниження у межах року рівня ділової активності внаслідок зміни сезону.
17. Зростання цін, спричинене надлишковими сукупними видатками.
18. Неглибокий нетривалий спад.
19. Початок піднесення, що настає після спаду.
20. Перехід від адміністративно фіксованих цін до ринкового ціноутворення.
21. Відсоток дорослого населення у складі робочої сили.
22. Механізм регулювання заробітної плати і платежів відповідно до рівня інфляції.
23. Зростання цін, що зумовлене зростанням витрат виробництва.
24. Дуже високі темпи зростання цін, що спричиняють “втєчу” від грошей.
25. Темпи зростання загального рівня цін, що виявилися вищими від прогнозованих для заданого періоду.
26. Темпи зростання загального рівня цін, що відповідають прогнозованим для конкретного періоду.
27. Інфляція, рівень якої вимірюють однозначним числом.
28. Інфляція, рівень якої вимірюють двозначними і тризначними числами.
29. Зростання загального рівня цін, унаслідок якого відносні ціни не змінюються.
30. Фаза ділового циклу, у якій реальний обсяг національного виробництва збільшується.
31. Зниження внаслідок відповідної макроекономічної політики високого темпу інфляції.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. Якщо заробітна плата вища від її конкурентного рівня, то результатом є додаткове безробіття.
2. Фрикційної форми безробіття не лише не можна уникнути, а вона бажана для суспільства.
3. Рівень безробіття визначають як відношення кількості зайнятих до кількості безробітних.
4. Збільшення допомоги з безробіття сприяє зростанню безробіття.
5. Якби заробітна плата була завжди на її конкурентному рівні, то безробіття взагалі б не було.
6. Якщо фактичний обсяг виробництва дорівнює природному (потенційному), то національна економіка розвивається в умовах повної зайнятості.
7. Природна норма безробіття – це такий рівень безробіття, що не підживлює інфляції.
8. Дж.М.Кейнс уважав, що ринкова економіка не здатна вирішити проблему зайнятості на базі цінового механізму і конкуренції.
9. Інфляція – це зростання рівня зайнятості.
10. Непередбачена інфляція перерозподіляє доходи між боржниками і кредиторами на користь кредиторів.
11. Інфляція знижує реальні доходи всіх верств населення.
12. Зростання загального рівня цін є те саме, що і зниження вартості грошей.
13. Природна норма безробіття може збільшуватися внаслідок структурних змін у національній економіці.
14. Реальний дохід визначений кількістю товарів і послуг, які можна купити за суму номінального доходу.
15. Уряд, який нагромадив значний державний борг, також виграє від інфляції.
16. Інфляція підвищує ефективність функціонування національної економіки.
17. Якщо фактичний рівень безробіття дорівнює природній нормі, то фактичний обсяг виробництва дорівнює природному (потенційному) обсягові.
18. Немає підстав зачисляти безробітних до складу робочої сили.
19. Інфляційний податок “сплачують” ті, хто нагромаджує гроші, бо інфляція зменшує вартість їхніх грошових заощаджень.
20. Індексація є механізмом, за допомогою якого доходи частково або цілком захищені від зростання цін.

III. Дайте правильні відповіді

1. Виділіть фази ділового циклу:
 - а) піднесення, дно, пожвавлення, бум;
 - б) дно, спад, депресія, рецесія;
 - в) пожвавлення, піднесення, бум, спад;
 - г) спад, дно, піднесення, вершина;
 - д) вершина, піднесення, спад, депресія.
2. Прогнозування нині економічних коливань є:
 - а) абсолютно точним;
 - б) далеким від дійсності;
 - в) значно точнішим, ніж у минулому, але не абсолютно точним;
 - г) усі відповіді правильні;

- д) усі відповіді неправильні.
3. Яке твердження неправильне:
- а) амплітуда економічних коливань після Другої світової війни зменшилася;
 - б) прогноз К.Маркса щодо економічних коливань підтвердився;
 - в) коливання ділової активності відбуваються частіше, ніж великі нововведення;
 - г) економічні коливання негативно впливають на прибутки фірми і доходи населення;
 - д) у роки спаду обсяг національного виробництва і рівень зайнятості знижується.
4. Яке твердження неправильне:
- а) структурне безробіття спричинене змінами у структурі попиту на споживчі товари і послуги та в технологіях виробництва;
 - б) циклічне безробіття зумовлене недостатнім сукупним попитом;
 - в) структурне і циклічне безробіття утворюють вимушене безробіття;
 - г) повна зайнятість означає відсутність циклічного безробіття;
 - д) структурне безробіття є короткочасним, тоді як фрикційне – значно тривалішим.
5. Безробіття особи, що втратила роботу внаслідок спаду в економіці, зачисляють до такої форми:
- а) структурне;
 - б) циклічне;
 - в) фрикційне;
 - г) перманентне;
 - д) усі відповіді неправильні.
6. Недостатній сукупний попит спричиняє зростання такого безробіття:
- а) фрикційного;
 - б) прихованого;
 - в) циклічного;
 - г) структурного;
 - д) усі відповіді неправильні.
7. За умов повної зайнятості рівень фрикційного безробіття повинен:
- а) дорівнювати нулю;
 - б) бути меншим 1%;
 - в) збігатися з рівнем циклічного безробіття;
 - г) збігатися з рівнем структурного безробіття;
 - д) усі відповіді неправильні.
8. Природна норма безробіття – це:
- а) типовий рівень безробіття в країні, навколо якого коливаються фактичні рівні;
 - б) найнижчий рівень безробіття, за якого нема загрози прискорення інфляції;
 - в) такий рівень безробіття, за якого чинники, що підвищують і знижують заробітну плату та ціни, зрівноважені;
 - г) правильні пункти *a* і *в*;
 - д) правильні пункти *a, б* і *в*.
9. Яке твердження неправильне:
- а) природна норма безробіття може підвищуватися внаслідок структурних змін у національній економіці;
 - б) зміни в демографічному складі населення впливають на природну норму безробіття;
 - в) зменшення рівня соціального захисту населення підвищує природну норму безробіття;
 - г) поліпшення інформованості населення про робочі місця знижує природну норму безробіття;
 - д) природна норма безробіття – це сума фрикційного і структурного рівнів безробіття.
10. У довгостроковому періоді причиною інфляції є:
- а) банки, що мають ринкову силу і відмовляються надавати гроші в позику;
 - б) центральний банк, що емітує надто багато грошей;
 - в) уряд, що підвищує податки, унаслідок чого збільшуються витрати, а отже, зростають ціни;
 - г) професійні спілки, що домагаються підвищення заробітної плати;
 - д) усі відповіді неправильні.

11. Небувало високі темпи зростання цін називають:
- а) інфлюванням;
 - б) дефляцією;
 - в) дезінфляцією;
 - г) гіперінфляцією;
 - д) дефлюванням.
12. Найменше постраждають від непередбаченої інфляції:
- а) ті, хто став боржником, коли ціни були нижчі;
 - б) ті, хто отримує фіксований номінальний дохід;
 - в) ті, хто має грошові заощадження;
 - г) ті, у кого номінальні доходи зростають, але повільніше, ніж зростає рівень цін;
 - д) правильні пункти б і г.
13. Непередбачена незбалансована інфляція супроводжується:
- а) перерозподілом багатства і доходу;
 - б) зниженням ефективності економіки;
 - в) відсутністю економічних збитків;
 - г) правильні відповіді а і б;
 - д) усі відповіді неправильні.
14. Яке твердження неправильне:
- а) безробіття та інфляція не пов'язані між собою у короткостроковому періоді;
 - б) доки рівень безробіття нижчий від його природної норми, доти інфляція зростатиме;
 - в) доки фактичне безробіття перевищуватиме його природну норму, доти рівень інфляції знижуватиметься;
 - г) темпи інфляції стабільні, коли безробіття перебуває на природному рівні;
 - д) у короткостроковому періоді є можливість вибору між інфляцією та безробіттям.
15. Яке твердження неправильне:
- а) характерною рисою сучасної інфляції є її хронічний характер;
 - б) класична інфляція здебільшого була помірною;
 - в) реальний дохід визначений кількістю товарів і послуг, які можна купити за суму номінального доходу;
 - г) інфляція зменшує реальну вартість грошових заощаджень;
 - д) інфляція нерідко знижує рівень життя населення.
16. У періоди зростання темпів інфляції процентна ставка:
- а) знижується, бо знижується купівельна спроможність грошей;
 - б) знижується, бо знижується рівень зайнятості;
 - в) зростає, бо знижується ціна грошей;
 - г) не змінюється;
 - д) усі відповіді неправильні.
17. Джерелом інфляції пропозиції є:
- а) збільшення витратків на споживання;
 - б) збільшення інвестиційних витратків;
 - в) зростання витрат на одиницю продукції;
 - г) збільшення сукупних витратків;
 - д) усі відповіді неправильні.
18. Інфляцію, зумовлену надлишком попиту, графічно можна показати переміщенням кривої:
- а) сукупної пропозиції вліво;
 - б) сукупного попиту вправо;
 - в) сукупної пропозиції вправо;
 - г) сукупного попиту вліво;
 - д) усі відповіді неправильні.
19. Збільшення сукупних витратків індукує інфляцію, якщо національна економіка:
- а) перебуває у стані повної зайнятості;

- б) функціонує за неповної зайнятості;
- в) перебуває у фазі тривалого і глибокого спаду;
- г) правильні пункти б і в;
- д) усі твердження неправильні.

20. Яке твердження правильне:

- а) від інфляції виграють передусім банкіри, які надали гроші в позику;
- б) від інфляції виграють громадяни з фіксованими доходами;
- в) за збалансованої інфляції відносні ціни різних товарів не змінюються;
- г) з підвищенням темпів інфляції процентна ставка знижується;
- д) незбалансована інфляція не знижує ефективності національної економіки.

IV. Задачі

1. Кількість населення країни становить 50 млн. осіб. Частка робочої сили у населенні дорівнює 60%. Один зайнятий створює за рік продукції на 20 тис. грн. Фактичний ВВП країни становить 564 млрд. грн. Природна норма безробіття 5%. Визначте рівень безробіття і ВВП-розрив.
2. У таблиці наведено рівень інфляції за відповідні роки:

Рік	ІСЦ	Темпи приросту номінального доходу, %
1	100	–
2	112,2	14%
3	119,3	7%
4	127,6	6%

А. Обчисліть темп інфляції π для кожного року.

Б. Визначте зміни реального доходу у відсотках.

3. Кількість зайнятих становить 23,5 млн. осіб. Кількість безробітних – 1,5 млн. осіб. Обчисліть рівень безробіття.

Унаслідок поглиблення спаду з 23,5 млн. осіб через півроку було звільнено ще 1 млн. осіб, а 0,5 млн. осіб припинили пошук роботи. Визначте, які тепер:

- а) кількість зайнятих;
- б) кількість безробітних;
- в) рівень безробіття.

4. Споживчий кошик містить лише два товари – X і Y . Споживачі чверть доходу витрачають на купівлю товару X , а решту – на товар Y . За рік ціни на товар X зросли з 2 грн. до 2 грн. 10 коп., а на товар Y – з 4 грн. 50 коп. до 4 грн. 95 коп. Обчисліть індекс споживчих цін, прийнявши індекс споживчих цін попереднього року за 100.

ТЕМА 14. МАКРОЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

I. Виберіть визначення для кожного терміна

зняття макроекономічної політики
 монетарна політика
 пропозиція грошей
 комерційні банки
 центральний банк
 облікова ставка
 норма резервування
 операції на відкритому ринку
 політика дорогих грошей
 політика дешевих грошей
 зняття монетарної політики
 фіскальна політика
 податки
 державний борг
 зовнішній борг
 реструктуризація боргу
 криза зовнішньої заборгованості
 щорічно збалансований бюджет
 циклічно збалансований бюджет
 політика доходів
 монетарне правило

Визначення

1. Державний інститут, який відповідає за пропозицію грошей у державі.
2. Зміни, які робить центральний банк у пропозиції грошей для досягнення певних макроекономічних цілей.
3. Заборгованість держави іноземним громадянам, фірмам та інституціям.
4. Відсоток депозитів, що їх комерційний банк повинен тримати в центральному банку.
5. Рівність державних видатків та податкових надходжень у межах ділового циклу.
6. Обов'язкові платежі в бюджет у визначеному законодавством країни порядку.
7. Депозитні інституції, які приймають вклади від фізичних та юридичних осіб і надають позики.
8. Процентна ставка, за якою центральний банк надає позики комерційним банкам.
9. Сукупність важелів та інструментів, які застосовує держава для регулювання національної економіки.
10. Кількість грошей, наявна у національній економіці на певний момент часу.
11. Зміни, які вводить уряд у державних видатках й оподаткуванні для досягнення певних макроекономічних цілей.
12. Заходи держави, спрямовані на боротьбу з інфляцією через обмеження зростання заробітної плати і цін.
13. Купівля-продаж центральним банком державних цінних паперів.
14. Загальна сума заборгованості уряду за випущеними і непогашеними позиками, включаючи нараховані за ними проценти.
15. Рівність державних видатків та обсягу податкових надходжень у межах кожного року.
16. Заходи зі зменшення або обмеження зростання пропозиції грошей у країні.
17. Зміна строку або умов виплати боргу.
18. Неспроможність країни-боржника в повному обсязі обслуговувати свої борги.
19. Заходи зі збільшення пропозиції грошей у країні.
20. Інструменти зміни пропозиції грошей у країні.
21. Пропозиція грошей повинна щорічно збільшуватися однаковим темпом.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. Дефіцит бюджету виникає тоді, коли державні видатки перевищують податкові надходження.
2. Збільшення державних видатків переміщує криву сукупного попиту вліво.
3. Внутрішній борг спричиняє перерозподіл доходів.
4. Інфляція збільшує реальну вартість номінального державного боргу.

5. Прихильники теорії функціональних фінансів уважають, що державний бюджет треба збалансовувати не щорічно, а на циклічній основі.
6. Зовнішній борг не може бути тягарем для національної економіки.
7. Точнішу характеристику державного боргу дає не його абсолютна величина, а відношення до обсягу ВВП.
8. Фінансування державних видатків через збільшення індивідуальних податків накладає певний тягар на майбутні покоління.
9. Щорічно збалансований бюджет послаблює економічні коливання.
10. У більшості країн світу державний бюджет нині зводиться з дефіцитом.
11. Фінансування державних видатків через продаж державних облігацій іноземцям накладає певний тягар на майбутні покоління.
12. Високий рівень облікової ставки стимулює інвестиції, бо інвестори мають змогу збільшити свої доходи.
13. Операції на відкритому ринку, що збільшують грошову масу, передбачають продаж державних облігацій.
14. Продаж державних цінних паперів спричиняє збільшення сукупного попиту.
15. Збільшення грошової маси в умовах повної зайнятості зумовлює інфляцію.
16. Політика дешевих грошей спричиняє зменшення обсягу експорту.
17. Політика доходів спрямована на прискорене зростання заробітної плати та інших форм доходів.
18. Політика дорогих грошей стимулює ділову активність у національній економіці.
19. Купівля центральним банком державних облігацій збільшує резерви комерційних банків.
20. Для збільшення пропозиції грошей центральний банк зменшує норму резервування й облікову ставку та купує державні цінні папери.

III. Дайте правильні відповіді

1. Якщо уряд передбачає збільшити обсяг реального ВВП, то він може:
 - а) знизити податки;
 - б) зменшити державні закупівлі товарів і послуг;
 - в) зменшити трансферні платежі;
 - г) знизити рівень дефіциту державного бюджету;
 - д) правильні відповіді а і г.
2. Політику уряду, що полягає в зміні державних видатків і оподаткування, називають:
 - а) монетарною політикою;
 - б) політикою доходів;
 - в) структурною політикою;
 - г) діловим циклом;
 - д) фіскальною політикою.
3. Якщо національна економіка перебуває у стані рівноваги, то:
 - а) споживчі видатки повинні дорівнювати інвестиціям;
 - б) амортизація повинна дорівнювати чистим інвестиціям;
 - в) чистий експорт повинен дорівнювати нулю;
 - г) державний бюджет повинен зводитися з профіцитом;
 - д) усі відповіді неправильні.
4. Антиінфляційна фіскальна політика передбачає:
 - а) підвищення рівня оподаткування і скорочення державних видатків;
 - б) скорочення податків і вищий рівень державних видатків;
 - в) зростання податків і вищий рівень державних видатків;
 - г) незмінність рівня і державних видатків, і податкових надходжень;
 - д) зменшення і податкових надходжень, і державних видатків.
5. Державний борг – це сума попередніх:
 - а) державних видатків;
 - б) дефіцитів бюджету;
 - в) дефіцитів бюджету за вирахуванням надлишків бюджету;
 - г) видатків на фінансування національної економіки;
 - д) усі відповіді неправильні.

6. Державний борг не може призвести до банкрутства держави, бо вона:
- а) може друкувати гроші, щоб розраховуватися за борг;
 - б) може рефінансувати борг;
 - в) має право підвищувати податки;
 - г) правильні відповіді *a, б і в*;
 - д) правильні відповіді *a і б*.
7. До яких економічних наслідків може призвести зростання державного боргу:
- а) зниження рівня добробуту населення в майбутньому;
 - б) перерозподілу національного багатства між членами суспільства;
 - в) збільшення державних видатків;
 - г) правильні відповіді *a і в*;
 - д) правильні відповіді *a, б і в*.
8. Зовнішня заборгованість країни – це наслідок:
- а) прямих зовнішніх інвестицій в економіку країни;
 - б) продажу матеріальних активів іноземцям;
 - в) позичання країною коштів за кордоном та продажу фінансових активів за кордон;
 - г) правильні відповіді *б і в*;
 - д) усі відповіді неправильні.
9. Якщо уряд щорічно намагається збалансувати державний бюджет, то такий бюджет:
- а) посилюватиме економічні коливання;
 - б) згладжуватиме економічні коливання;
 - в) стимулюватиме зростання обсягу виробництва і рівня зайнятості;
 - г) правильні пункти *б і в*;
 - д) усі відповіді неправильні.
10. Дефіцит державного бюджету виникає тоді, коли:
- а) сума податкових надходжень зменшується;
 - б) державні видатки скорочуються;
 - в) державні видатки перевищують надходження до бюджету;
 - г) зобов'язання держави перевищують її активи;
 - д) усі твердження неправильні.
11. Одна із реальних проблем державного боргу полягає у тому, що:
- а) держава може збанкрутувати;
 - б) скорочується нерівність у доходах;
 - в) збільшується частка заощаджень за всіх рівнів використовуваного доходу;
 - г) частина національного продукту переходить до інших країн;
 - д) усі відповіді правильні.
12. Згідно з концепцією циклічно збалансованого бюджету:
- а) у фазі економічного спаду знижуються податки і збільшуються державні видатки;
 - б) у фазі економічного спаду підвищуються податки і знижуються державні видатки;
 - в) у фазі економічного піднесення збільшуються державні видатки і знижуються податки;
 - г) у фазі економічного піднесення збільшуються державні видатки за незмінних податкових ставок;
 - д) у фазі спаду скорочуються державні видатки і знижуються податки.
13. Згідно з кейнсіанським поглядом:
- а) ринковий механізм гарантує рівновагу національної економіки;
 - б) уряд може впливати лише на рівень цін, але не може впливати на обсяг виробництва і зайнятість;
 - в) ринковий механізм сам не може повернути національну економіку до повної зайнятості після збурень, зокрема депресії;
 - г) правильні відповіді *a і б*;
 - д) усі твердження неправильні.
14. Згідно з класичним поглядом:
- а) сучасна ринкова економіка тривалий час може недовикористовувати ресурси;
 - б) обсяг виробництва може бути нижчим від природного (потенційного) унаслідок недостатнього сукупного попиту;

- в) економіка завжди забезпечує повну зайнятість і використання ресурсів;
г) правильні відповіді *a* і *b*;
д) усі твердження неправильні.
15. Назвіть правильне твердження:
а) прихильники класичного підходу обґрунтовують необхідність державного втручання в економічне життя;
б) прихильники кейнсіанського підходу є проти державного втручання в економічне життя;
в) антиінфляційна політика здебільшого спричинює зростання виробництва та зменшення безробіття;
г) макроекономічна політика передбачає вибір між різними завданнями і знаряддями;
д) усі твердження неправильні.
16. Яке знаряддя не можна зачислити до інструментів монетарної політики:
а) норму резервування для комерційних банків;
б) ставку оподаткування;
в) облікову ставку (ставку рефінансування);
г) операції на відкритому ринку.
17. Термін “облікова ставка” означає:
а) процентну ставку за позики, які центральний банк надає комерційним банкам;
б) процентну ставку за позики, які комерційні банки надають своїм клієнтам;
в) ціна державних цінних паперів, за якою центральний банк їх купує;
г) ціна державних цінних паперів, за якою центральний банк їх продає;
д) усі відповіді неправильні.
18. Збільшення пропозиції грошей у національній економіці слабо впливає на рівень цін:
а) на класичному відрізку кривої сукупної пропозиції;
б) на кейнсіанському відрізку кривої сукупної пропозиції;
в) на проміжному відрізку кривої сукупної пропозиції;
г) на проміжному і класичному відрізках кривої сукупної пропозиції;
д) на усіх відрізках кривої сукупної пропозиції.
19. Центральний банк використовує норму резервування як знаряддя, що :
а) стримує вилучення вкладів вкладниками;
б) обмежує пропозицію грошей;
в) стимулює приплив коштів вкладників у комерційні банки;
г) правильні відповіді *a* і *в*;
д) усі відповіді неправильні.
20. Який захід центральний банк не може використовувати для стимулювальної монетарної політики:
а) зменшувати норму резервування;
б) зменшувати облікову ставку;
в) продавати державні цінні папери;
г) одночасно зменшити і норму резервування, і облікову ставку;
д) купувати державні цінні папери.
21. Важливою умовою збереження купівельної сили грошей є:
а) державний контроль за цінами;
б) контроль уряду за центральним банком;
в) додаткова емісія грошей для збалансування дефіцитного бюджету;
г) жорсткий контроль центрального банку за пропозицією грошей;
д) забезпечення грошового обігу золотом.
22. Яке твердження правильне:
а) банківські активи плюс власний капітал дорівнюють пасивам;
б) власний капітал банку дорівнює різниці між банківськими активами і пасивами;
в) сума банківських активів та пасивів дорівнює власному капіталові банку;
г) різниця пасивів і власного капіталу дорівнює активам банку;
д) усі твердження неправильні.

IV. Задачі

1. Уряд країни взяв позику за кордоном у сумі 500 млн. дол. за річною ставкою 10 %. Ці кошти використано для реалізації інвестиційного проекту, який забезпечує щорічний приріст обсягу національного виробництва на суму 100 млн. дол. впродовж кількох років. Визначте: а) наскільки зросте державний борг; б) через скільки років ця країна зможе погасити цей борг.
2. Комерційний банк залучає кошти (депозити) під 7% річних, а надає кредити під 8%. Норма резервування – 10%. Сума депозитів дорівнює 40 млн. грн. Обчисліть прибуток банку, якщо у нього немає понаднормативних резервів.
3. Вклади у банк становлять 10 млн. грн. Норма резервування – 25%. Власний капітал банку дорівнює 1 млн. грн. Визначте величину обов'язкових резервів і кількість грошей, які банк може надати у позику.

ТЕМА 15. СВІТОВА ЕКОНОМІКА***I. Виберіть визначення для кожного терміна***

міжнародний поділ праці
абсолютна перевага
мито
порівняльна перевага
імпортна квота
платіжний баланс
торговельний баланс
“викачування умів”
протекціонізм
фритредерство
валютний курс
монетний паритет
валюта
золотий стандарт
спеціальні права запозичення
демонетизація
автаркія
поточний рахунок
демпінг
Бретон-Вудська система
експорт
імпорт
немитні бар'єри
ГАТТ
умови торгівлі

Визначення

1. Податок на імпортований товар.
2. Здатність країни виробляти продукт із нижчою альтернативною вартістю, ніж потенційний торговельний партнер.
3. Здатність країни виробляти товар або послугу з нижчими затратами ресурсів, ніж інші торговельні партнери.
4. Різниця між експортом та імпортом товарів країни.
5. Товари і послуги, які країна купує в інших країнах.
6. Спеціалізація окремих країн на виготовленні тих чи інших видів продукції з метою взаємного обміну ними.
7. Кількісне обмеження на ввезення товару з інших країн.
8. Ціна грошової одиниці однієї країни, виражена в грошовій одиниці іншої.
9. Товари і послуги, які одна країна продає іншим країнам.
10. Усілякі перешкоди (за винятком мита), що обмежують міжнародну торгівлю: імпортна квота, ліцензії тощо.
11. Ізольованість економіки країни від економіки інших країн.

12. Грошова одиниця країни.
13. Зведення перешкод на шляху вільної торгівлі.
14. Міжнародний обмін, що виключає торговельні бар'єри.
15. Систематизований запис усіх міжнародних операцій резидентів країни з нерезидентами за певний проміжок часу.
16. Співвідношення золотого вмісту грошових одиниць.
17. Валютна система, у якій кожна країна визначає золотий вміст своєї грошової одиниці.
18. Міжнародна грошова одиниця, яка є у вигляді записів на рахунках країн-членів МВФ.
19. Припинення виконання золотом функцій грошей.
20. Розділ платіжного балансу країни, який відображає обсяги експорту та імпорту товарів, невидимі операції, чистий дохід від інвестицій тощо.
21. Продаж товарів на міжнародних ринках за цінами, що нижчі від витрат виробництва.
22. Міжнародна угода, спрямована на зниження ставок мита й усунення різних немитних обмежень.
23. Міжнародна валютна система, що ґрунтувалася на системі регульовано-фіксованих курсів.
24. Відношення експортних цін до імпортних.
25. Еміграція із країни високоосвічених спеціалістів і висококваліфікованих робітників.

II. Визначте, чи правильні такі твердження

1. Імпорт збільшує сукупний попит у країні.
2. Імпорт товарів і послуг спричиняє зростання внутрішніх цін.
3. Порівняльна перевага відображає міжнародні відмінності в альтернативних витратах виробництва різних товарів.
4. У Бреттон-Вудській валютній системі золото і долар США використовували як міжнародні резерви.
5. З 1971 р. у світовій економіці діє система фіксованих валютних курсів.
6. Нерівномірність розміщення природних багатств на земній кулі є важливим чинником міжнародного поділу праці.
7. Зниження ціни золота в країні називають знеціненням її валюти.
8. Рівень відкритості економіки США порівняно невисокий.
9. Імпортні квоти стримують імпорт ефективніше, ніж мито.
10. Тройська унція містить 31,1035 г золота.
11. Золотий стандарт забезпечував стабільність валютних курсів.
12. Автаркійні економічні системи стримують розвиток країн.
13. У довгостроковому періоді вільна торгівля зумовлює економічне процвітання й економічне зростання.
14. Підсумок платіжного балансу країни дорівнює нулю.
15. Із середини 1970-х років золотий вміст грошових одиниць не фіксують.
16. Зростання ціни німецької марки у гривнях означає, що німецька марка знецінилася.
17. Чистий експорт – це сума експорту та імпорту.
18. Міжнародна спеціалізація країн, яка ґрунтується на порівняльній перевазі, збільшує сукупний обсяг виробництва країн, що торгують між собою.
19. За сучасних умов у світі переважають фіксовані валютні курси.
20. Активний платіжний баланс індукує імпульси до знецінення валюти.

III. Дайте правильні відповіді

1. Принцип порівняльної переваги у зовнішній торгівлі вперше сформулював:
 - а) Томас Мальтус;
 - б) Дейвид Рікардо;
 - в) Карл Маркс;
 - г) Джон Мейнард Кейнс;
 - д) Михайло Туган-Барановський.
2. Усі зовнішньоекономічні операції за певний проміжок часу відображені у:
 - а) валовому внутрішньому продукті;
 - б) торговельному балансі;
 - в) платіжному балансі;
 - г) державному бюджеті;
 - д) національному доході.
3. Міжнародний поділ праці – це:
 - а) прями іноземні інвестиції в економіку країни;

- б) спеціалізація окремої країни на виготовленні певних видів продукції з метою взаємного обміну ними;
 - в) сукупність різних форм міжнародних економічних відносин;
 - г) розміщення окремих стадій виробництва продукту у різних країнах;
 - д) усі відповіді неправильні.
4. Абсолютна перевага країни у виробництві певного продукту означає, що ця країна:
- а) має перевагу у забезпеченості певними видами ресурсів для виробництва цього продукту;
 - б) має змогу розширювати випуск цього продукту;
 - в) здатна виробляти більшу кількість одиниць цього продукту з певного обсягу ресурсів, ніж конкуренти;
 - г) здатна продати більшу кількість цього продукту на власному ринку, ніж її конкуренти на своїх ринках;
 - д) усі відповіді неправильні.
5. Країна має порівняльну перевагу у виробництві продукту, якщо вона:
- а) виробляє цей продукт з нижчими витратами, ніж інші країни;
 - б) виробляє цей продукт з нижчою альтернативною вартістю, ніж потенційний торговельний партнер;
 - в) має перевагу в природно-кліматичних умовах виробництва цього продукту;
 - г) має історичні традиції у виробництві цього продукту;
 - д) усі відповіді неправильні.
6. Значне зниження курсу гривні стосовно іноземних валют, як можна очікувати, впливатиме на український експорт та імпорт так:
- а) зростуть обсяги як експорту, так і імпорту;
 - б) зросте обсяг експорту і зменшиться обсяг імпорту;
 - в) зменшаться обсяги як експорту, так і імпорту;
 - г) зменшиться обсяг експорту, однак збільшиться обсяг імпорту;
 - д) не зміняться ні обсяг експорту, ні обсяг імпорту.
7. Частиною Бретон-Вудської системи було:
- а) розвинуті країни прийняли систему плаваючих валютних курсів;
 - б) країни-члени МВФ утратили право на необмежену кількість девальвацій;
 - в) в основі валютного курсу лежав монетний паритет;
 - г) усі твердження правильні;
 - д) правильні твердження *a* і *в*.
8. Хто емітує спеціальні права запозичення (*SDR, Special Drawing Rights*):
- а) США;
 - б) Міжнародний валютний фонд;
 - в) Світовий банк;
 - г) Європейський Союз;
 - д) усі відповіді неправильні.
9. У якому році США відмовилися від свого зобов'язання щодо обміну доларів, що їх мали іноземні центральні банки, на золото за фіксованим курсом:
- а) 1918;
 - б) 1933;
 - в) 1946;
 - г) 1971;
 - д) 1976.
10. Зростання курсу долара щодо японської єни створює сприятливі умови для:
- а) збільшення американського експорту в Японію;
 - б) збільшення японського експорту в США;
 - в) взаємного скорочення імпорту обох країн;
 - г) розширення торгівлі цих країн з іншими країнами;
 - д) усі відповіді неправильні.
11. "Країна живе в борг" за:

- а) активного платіжного балансу;
 - б) пасивного платіжного балансу;
 - в) активного використання своїх офіційних золотовалютних резервів;
 - г) пасивного платіжного балансу та невикористанні офіційних золотовалютних резервів;
 - д) активного платіжного балансу та невикористанні офіційних золотовалютних резервів.
12. Дефіцит торговельного балансу країни можна зменшити шляхом:
- а) зменшення експорту;
 - б) залучення в країну великої кількості іноземних туристів;
 - в) збільшення імпорту;
 - г) розвитку імпортозаміщувальних виробництв у країні;
 - д) знецінення національної валюти.
13. “Країна виробляє більше, ніж споживає”, коли:
- а) державний бюджет є дефіцитним;
 - б) збільшується її зовнішній борг;
 - в) торговельний баланс пасивний;
 - г) збільшується видобуток золота в країні;
 - д) торговельний баланс активний.
14. Крива попиту на українську гривню переміщуватиметься вправо, якщо:
- а) реальні процентні ставки в Україні відносно вищі, а рівень інфляції – нижчий (порівняно з іншими країнами);
 - б) реальні процентні ставки в Україні відносно нижчі, а рівень інфляції – вищий;
 - в) і реальні процентні ставки, і рівень інфляції в Україні відносно вищі;
 - г) і реальні процентні ставки, і рівень інфляції в Україні відносно нижчі;
 - д) усі відповіді неправильні.
15. Активне сальдо платіжного балансу збільшиться, якщо в країні:
- а) знижуються реальні процентні ставки;
 - б) зростають темпи інфляції;
 - в) підвищуються темпи економічного зростання;
 - г) відбуваються усі названі процеси;
 - д) усі названі процеси не можуть збільшити активне сальдо платіжного балансу.
16. Якщо вітчизняні компанії виплачують високі дивіденди (у гривнях) іноземцям, то це може призвести:
- а) до знецінення гривні;
 - б) до поцінування гривні;
 - в) збільшення імпорту України;
 - г) зменшення експорту України;
 - д) усі відповіді неправильні.
17. Якщо українська гривня і російський рубль вільно плавають і попит на українську гривню зростає, то це означає, що:
- а) пропозиція українських гривень зменшилась або зменшиться;
 - б) ціна української гривні у валюті Росії знизиться;
 - в) пропозиція російських рублів зменшилась;
 - г) ціна російського рубля в українській валюті знизиться;
 - д) усі твердження неправильні.
18. Коли нині кажуть, що країна девальвувала свою валюту, то мають на увазі, що:
- а) внутрішня купівельна спроможність валюти знизилася;
 - б) уряд підвищив ціну, за яку закуповуватиме золото;
 - в) уряд зменшив кількість грошей, що перебуває в обігу;
 - г) уряд знизив фіксований курс валюти стосовно інших валют;
 - д) усі твердження неправильні.
19. З одиниці ресурсів Богатія може виробляти 3 т борошна або 6 т цукру, а Бідасія – 1 т борошна або 4 т цукру. Якщо міжнародна спеціалізація країн відбувається на засадах порівняльної переваги, то:
- а) Богатія експортуватиме цукор та імпортуватиме борошно;

- б) Богатії не вигідно експортувати борошно та імпортувати цукор;
 - в) Бідасія експортуватиме борошно та імпортуватиме цукор;
 - г) Бідасії вигідно експортувати цукор та імпортувати борошно;
 - д) усі відповіді неправильні.
20. Відмінність між імпортними митом і квотою полягає в тому, що лише мито:
- а) зменшує обсяги міжнародної торгівлі;
 - б) підвищує ціни;
 - в) забезпечує надходження до держбюджету;
 - г) знижує життєвий рівень у країні;
 - д) усі відповіді неправильні.
21. Яке твердження правильне для країни з дефіцитом торговельного балансу?
- а) чистий експорт є додатним;
 - б) експорт перевищує імпорт;
 - в) чистий експорт є від'ємним;
 - г) валюта країни обов'язково знецінюється;
 - д) усі твердження неправильні.
22. Які групи населення чи фірми задоволені знеціненням гривні:
- а) українські туристи, що подорожують країнами Європи;
 - б) українські імпортери закордонних виробів;
 - в) українські експортери вітчизняних виробів;
 - г) іноземні експортери на український ринок;
 - д) усі твердження неправильні.
23. Прикладом зовнішньоторговельної політики є:
- а) втеча капіталу з країни;
 - б) збільшення дефіциту державного бюджету;
 - в) запровадження квоти на імпорт текстилю;
 - г) запровадження добровільних орієнтирів для зростання зарплати в країні;
 - д) усі процеси не є заходами зовнішньоторговельної політики.
24. Організацію країн-експортерів нафти було створено у році:
- а) 1973;
 - б) 1960;
 - в) 1979;
 - г) 1975;
 - д) 1964.
25. У якому році створено Міжнародний банк реконструкції і розвитку:
- а) 1946;
 - б) 1944;
 - в) 1952;
 - г) 1957;
 - д) 1971.
26. Якої складової не містять золотовалютні резерви:
- а) золотий запас;
 - б) спеціальні права запозичення;
 - в) резервну позицію країни в МВФ;
 - г) вільно конвертовані валюти;
 - д) державні цінні папери.
27. Яка ознака не характеризує сучасну міжнародну валютну систему:
- а) повна демонетизація золота;
 - б) скасування номінального золотого паритету;
 - в) запровадження фіксованих валютних курсів;
 - г) скасування офіційної ціни на золото;
 - д) розширене коло резервних валют.

28. Яка ознака не характеризує золотий стандарт як грошову систему:
- у грошовому обігу обов'язково перебували золоті монети;
 - країна визначала золотий вміст своєї грошової одиниці;
 - в основі валютного курсу був монетний паритет;
 - забороняли ввезення і вивезення золота з країни;
 - всі види грошей обмінювались одні на одних.
29. Яке твердження правильне:
- рівень інфляції в країні не впливає на динаміку курсу національної валюти;
 - попит на валюту конкретної країни мають резиденти цієї країни;
 - пропозицію валюти конкретної країни визначають резиденти інших країн;
 - спадна траєкторія кривої попиту на валюту відображає ту обставину, що зниження курсу валюти країни зменшує попит на неї;
 - за рівноважного обмінного курсу кількість валюти, яку бажають купити, дорівнює саме тій її кількості, яку хочуть продати.
30. Яке твердження неправильне:
- вільно конвертовані – це валюти, які без обмежень обмінюють на будь-які інші іноземні валюти;
 - частково конвертовані – це валюти держав, які вводять певні валютні обмеження;
 - до Першої світової війни основою валютного курсу був монетний паритет;
 - пропорцію обміну валют називають монетним паритетом;
 - втручання центрального банку країни в процес формування валютного курсу називають банківськими інтервенціями.

IV. Задачі

1. У таблиці наведено дані про попит на гривні та їхню пропозицію, млн.:

Ціна гривні, дол.	Величина пропозиції гривень, млн.	Величина попиту на гривні, млн.
0,19	250	350
0,22	275	325
0,25	300	300
0,28	325	275
0,31	350	250

- Визначте рівноважний обмінний курс гривні.
 - Визначте рівноважний обмінний курс долара.
 - Яку кількість доларів куплять на валютному ринку?
2. Протягом тривалого проміжку часу обмінний курс валюти Богатії щодо валют її головних торговельних партнерів знижувався. Як така динаміка курсу валюти впливала на показники економічної діяльності Богатії, наведені у таблиці?

Показники	Збільшується	Зменшується	Не змінюється
Дефіцит торговельного балансу			
Обсяг експорту			
Обсяг імпорту			
Попит на національну валюту Богатії			
Пропозиція валюти Богатії			

3. Припустімо, що відношення порівняльних витрат двох продуктів – цукру і борошна – у гіпотетичних країнах Богатії і Бідасії такі: Богатія – 1 кг борошна = 2 кг цукру, Бідасія – 1 кг борошна = 4 кг цукру. На виробництві якого з товарів повинна спеціалізуватися кожна країна?
4. Припустімо, що курс гривні до марки становить 1:2,75. Українські фірми експортують товар *A* у Німеччину, який вартує там 40 марок. Німецькі фірми також виробляють продукт *A*, експортують його в Україну, де його ціна становить 110 грн. Напередодні виборів в Україні курс гривні щодо марки знизився до 1:3. Визначте розмір додаткового доходу, який отримають фірми однієї з країн унаслідок зміни курсу. Обсяг експорту товару *A* фірм обох країн однаковий – 20 тис. одиниць.

ПРОГРАМА ПРЕДМЕТУ "ЕКОНОМІКА"

Тема 1. Економіка як наука

Зародження економічної науки. Предмет і об'єкт економічних досліджень. Потреби і ресурси. Економічні суб'єкти.

Економічна теорія та її складові. Макроекономіка і мікроекономіка. Функції економічної теорії. Закони і категорії економічної теорії.

Методи економічного дослідження. Економічне моделювання. Економічне сприйняття. Економічні показники.

Позитивна і нормативна економіка. Економічна наука і економічна політика. Цілі економічної політики.

Історія економічної науки. Основні школи в економіці. Вклад українських учених у розвиток економічної науки.

Тема 2. Економічні потреби і виробничі ресурси

Економічні потреби як основа мотивації діяльності людини. Класифікація і розвиток економічних потреб. Безмежність потреб.

Потреби та економічні інтереси. Класифікація і взаємодія економічних інтересів.

Споживне благо як засіб задоволення потреб. Поведінка споживача. Оцінка споживачем корисності. Закон спадної граничної корисності.

Економічні ресурси. Обмеженість ресурсів. Відтворювальні і невідтворювальні ресурси.

Процес виробництва. Праця. Засоби праці. Продукт. Технологічні способи виробництва. Економічне зростання.

Проблема: "що, як, для кого виробляти".

Крива виробничих можливостей. Альтернативна вартість.

Поведінка виробника на ринку. Закон спадної віддачі.

Тема 3. Форма виробництва

Традиційна форма виробництва. Риси натурального господарства та його історичні межі.

Товарна форма виробництва. Поділ праці. Економічна відокремленість виробників. Просте і підприємницьке товарне виробництво. Продукт праці як товар. Попит на товар і його пропозиція. Споживна вартість товару. Мінова вартість, або ціна.

Фізична і монетарна економіка. Основні складові товарного господарства. Суть і функції грошей. Грошовий обіг. Еволюція грошей. Грошові реформи.

Ціна та її функції. Типи ціноутворення. Інфляція.

Тема 4. Економічні системи

Національна економіка. Основні проблеми організації економіки.

Економічна система та її компоненти. Типізація економічних систем.

Власність і економічна система. Суть власності, її типи і форми. Суб'єкти і об'єкти власності. Привласнення і відчуження. Права власності. Тенденції розвитку відносин власності в Україні і світі.

Економічні системи товарної форми виробництва. Суть адміністративно-командної системи та її неспроможність. Зміст перехідної економіки. Способи переходу до ринкової системи. Економіка України на шляху до ринку.

Тема 5. Ринкова економіка

Принципи організації ринкової економіки. Конкуренція – рушійна сила ринкової економіки. Види і методи конкуренції. Сучасні моделі ринкової економіки. Схема кругообігу.

Визначення ринку. Функції і види ринків. Ринок товарів і послуг. Ринок праці. Особливості формування ринків в Україні. Ринкові структури та їхні ознаки. Досконала конкуренція. Ефективність ринкового середовища за досконалої конкуренції. Монополія і її різновиди. Концентрація виробництва і її показники. Поведінка монополії. Основні ознаки олігополії. Монополістична конкуренція. Антимонопольне законодавство у світі та в Україні.

Інфраструктура ринку. Банки і їх функції. Товарні біржі. Фондова біржа.

Цінні папери.

Формування ринкової інфраструктури в Україні.

Тема 6. Ринковий механізм

Ринковий механізм і його складові. Попит і його чинники. Закон попиту. Крива попиту і її переміщення.

Пропозиція і її чинники. Закон пропозиції. Крива пропозиції і її переміщення.

Взаємодія попиту і пропозиції. Ринкова рівновага. Рівноважна ціна. Мінімальні і максимальні ціни.

Еластичність попиту і пропозиції за ціною. Чинники, що визначають еластичність попиту і пропозиції за ціною.

Розв'язання ринком основних проблем організації економіки. Переваги і слабину ринкового механізму. Недосконала конкуренція. Інші вади ринку. Необхідність державного регулювання.

Тема 7. Економічна роль держави

Держава як економічний суб'єкт. Економічні функції держави. Забезпечення правової бази. Захист конкуренції і антимонопольна політика. Перерозподіл ресурсів.

Перерозподіл доходів. Державний сектор в економіці. Блага громадського вжитку. Державне регулювання економіки.

Державні фінанси. Фінансова система держави. Державний бюджет. Податки та їхні види. Видатки державного бюджету. Дефіцит державного бюджету. Крива Лафера.

Правові, адміністративні і економічні методи регулювання економіки. Напрями державного регулювання економіки. Економічні функції держави в перехідній економіці.

Тема 8. Економіка підприємства

Підприємство як економічний суб'єкт. Види підприємств за розміром. Чинники, що визначають розміри підприємств.

Правові форми підприємств. Переваги і недоліки одноосібного володіння. Переваги і недоліки партнерства. Акціонерні товариства. Нові форми господарювання в Україні.

Засоби підприємства. Основні і оборотні засоби підприємства. Бухгалтерські і економічні витрати виробництва. Класифікація витрат. Амортизація та способи її обчислення.

Суть і види виторгу фірми. Прибуток і його види. Максимізація прибутку.

Підприємництво як особливий фактор виробництва. Менеджмент і маркетинг у підприємницькій діяльності. Підприємництво в перехідній економіці України.

Тема 9. Домогосподарство. Доходи в ринковій економіці

Домогосподарство як економічний суб'єкт. Доходи домогосподарства у традиційній економіці. Матеріальне самозабезпечення сім'ї. Елементи традиційного господарства в Україні. Домогосподарство і його функції в ринковій економіці.

Принципи формування доходів у ринковій економіці. Функціональний розподіл доходів.

Ціноутворення на ринку праці. Суть заробітної плати. Попит і пропозиція робочої сили. Рівень конкурентності ринку праці. Чинники диференціації заробітної плати. Мінімальна заробітна плата.

Рента як дохід власника землі. Механізм формування ренти. Позичковий процент як дохід на капітал. Прибуток як дохід підприємця. Норма (рівень) прибутку.

Бідність і багатство. Родинний розподіл доходів. Джерела формування сімейного бюджету. Структура видатків сім'ї. Диференціація доходів. Крива Лоренца. Причини нерівності доходів. Економічна нерівність і соціальна політика захисту населення.

Тема 10. Національні рахунки

Необхідність національного рахівництва. Система національних рахунків. Показники обсягу національного виробництва. Валовий внутрішній продукт (ВВП). Методи обчислення ВВП: видатковий, розподільний, виробничий. Інші показники обсягу національного виробництва: валовий національний продукт, чистий внутрішній продукт, національний дохід. Особистий і використовуваний дохід.

Номинальний і реальний ВВП. Поточні і постійні ціни. Темпи приросту реального ВВП.

Показники рівня зайнятості. Зайняті і безробітні. Рівень безробіття. Коефіцієнт участі в робочій силі.

Показники рівня цін. Індекс споживчих цін. Дефлятор ВВП. Інфлювання і дефлювання.

Тема 11. Сукупний попит і сукупна пропозиція

Економічний потенціал суспільства. Виробництво національного продукту і його фактори. Показники використання основних факторів виробництва. Чинники, що визначають величину національного продукту країни.

Реалізація національного продукту. Сукупні видатки і їх складові. Сукупний попит. Крива сукупного попиту. Нецінові чинники сукупного попиту.

Сукупна пропозиція. Крива короткострокової сукупної пропозиції. Нецінові чинники сукупної пропозиції.

Макроекономічна рівновага. Збурення сукупного попиту і відновлення рівноваги. Збурення сукупної пропозиції і відновлення рівноваги.

Тема 12. Споживання й економічне зростання

Споживання і використовуваний дохід. Гранична схильність до споживання. Середня схильність до споживання. Особисті заощадження. Вибір заощадником активів. Особливості споживання в Україні

Інвестиції і їх роль у економіці. Структура інвестування. Процентна ставка як чинник інвестування. Нестабільність інвестицій.

Економічне зростання. Погляди на економічне зростання. Фактори економічного зростання. Типи економічного зростання.

Економічний розвиток і його рівень. Економічне зростання у розвинутих країнах і країнах, що розвиваються. Особливості економічного розвитку України. Відновлення зростання економіки України.

Тема 13. Макроекономічна нестабільність

Основні прояви макроекономічної нестабільності. Економічні коливання. Фази ділового циклу. Причини економічних коливань.

Зайнятість і безробіття. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне. Причини безробіття. Соціально-економічні втрати від безробіття. Природна норма безробіття. Рівень безробіття в різних країнах.

Зайнятість і формування ринку праці в Україні. Особливості безробіття у вітчизняній економіці.

Суть інфляції та її види. Соціально-економічні наслідки інфляції. Причини інфляції. Взаємозв'язок інфляції і безробіття. Крива Філіпса. Методи боротьби з інфляцією. Причини розвитку гіперінфляції в Україні та її подолання.

Тема 14. Макроекономічна політика

Можливості впливу уряду на загальний стан економіки. Суть, завдання і види макроекономічної політики.

Фіскальна політика та її основні знаряддя. Дефіцит бюджету. Концептуальні підходи до збалансування бюджету. Види фіскальної політики та її результативність. Державний борг. Зовнішня заборгованість країни.

Суть монетарної (грошової) політики. Попит на гроші і пропозиція грошей. Центральний банк і його функції. Знаряддя монетарної політики: норма резервування, облікова ставка, операції на відкритому ринку.

Особливості макроекономічної політики в Україні.

Тема 15. Світова економіка

Основні форми міжнародних економічних відносин. Міжнародний поділ праці і його чинники. Спеціалізація країн. Міжнародна торгівля. Торговельний баланс. Абсолютна перевага. Теорія порівняльної переваги. Зовнішня торгівля України.

Міжнародні організації з регулювання зовнішньої торгівлі.

Зовнішньоторговельна політика. Протекціонізм і фритредерство. Торговельні обмеження: мито, квоти, немитні бар'єри.

Валютні відносини. Конвертованість валют. Валютний курс і його види. Плаваючий валютний курс. Попит і пропозиція валюти.

Міжнародна валютна система і її еволюція. Золотий стандарт. Золотодоларовий стандарт. Ямайська валютна система. Міжнародні валютно-фінансові організації. Міжнародний валютний фонд. Світовий банк.

Міжнародна економічна інтеграція. Провідні міжнародні регіональні економічні об'єднання. Європейський Союз. НАФТА.

Міждержавні галузеві організації. Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК).

Інтеграція України у світову економіку.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. **Загальна економіка.** Підручник для 10-11 класів середніх загальноосвітніх закладів / За ред. д-ра екон. наук, професора І.Ф. Радіонової. – К.: А.П.Н., 2000. – 392 с.
2. **Економіка 10-11 клас** / За ред. Зіновія Ватаманюка і Степана Панчишина. – К.: Либідь, 1999. – 384 с.
3. А.С. Гальчинський, П.С. Єщенко, Ю.І. Палкін. **Основи економічних знань.** – К.: Вища школа, 1999. – 544 с.
4. **Економіка** / За ред. С.В. Степаненка. – К.: 2001. – 306 с.